

Valerius Geist, PhD., P. Biol.
Professor Emeritus of Environmental Science
Faculty of Environmental Design
The University of Calgary.
e-mail: kendulf@shaw.ca.

29:e september 2007

Förord

Fastän detta egentligen är en inlaga till dödförklaringen av en kanadensare, Kenton Carnegie innehåller den så mycket väsentlig information om vargen, dess historia, dess återkomst och de ofta felaktiga beskrivningar av dess natur som förekommer i modern litteratur och debatt att den borde läsas av alla med intresse i frågan. På grund av tidsbrist kan den fortfarande innehålla en del felstavningar och liknande för vilket jag ber om ursäkt.

Likenäs den 25 oktober 2007

Calle Seleborg
E-post calle@legolas.se
0564-40014 el 070-5465351

Till läsaren

Den här rapporten i två delar skrevs för de som ska delta som medlemmar i den jury som ska fastställa dödsorsaken för den 22-åriga Kenton Carnegie. Därför saknas här beskrivning av hur Kenton Carnegie miste livet utom vad som kan slutledas från den andra delen av rapporten som direkt adresserar frågan om vem och vad som dödade och förtärde Kenton Carnegie.

NÄR BLIR VARGAR FARLIGA FÖR MÄNNISKOR

Valerius Geist, Professor Emeritus of Environmental Science, The University of Calgary, Alberta, Canada.

ABSTRAKT

Den politiskt korrekta inställningen är att vargar är ”snälla” och helt ofarliga för människor. En inställning som försvaras dogmatiskt och aggressivt. Denna inställning skapades vid tidig forskning av välkända biologer i Nord-Amerika som, när de ställdes inför historiskt material som motsade de egna erfarenheterna, kraftig misstrodde detta. Beroende på språkliga, politiska och kulturella hinder kunde de endast delvis förstå detta material. Hur som helst var de i alla fall övertygade om att det gamla synsättet på vargen, som den gestaltades i Grimms saga ”Rödluvan och vargen” var felaktigt och grundades på obekräftade myter, fruktan och vidskepelse. De styrktes till stor del i sina förhastade slutsatser genom studier av vilda och hägnade vargar men också genom ett briljant litterärt skämt av en känd kanadensisk humoristisk författare som framställde vargar som snälla musjägare. Forskare begrep skämtet snabbt men välkomnade likväl angreppet på sagan om Rödluvan. De pekade på det

obestridliga faktumet att ingen människa dödats av vargar under 1900-talet i Nord-Amerika. Men detta var inte, i själva verket, något uttryck för vargen natur utan snarare på omständigheterna; vargar utrotades eller förföljdes kraftfullt över större delen av världsdelen. Nordamerikaner var välbeväpnade och vargar med oönskat beteende avlägsnades snabbt varhelst de påträffades. Jagade vargar blir extremt skygga och undviker människor. Åsikten att vargen var ”snäll” togs tacksamt emot av kommunistpartiet i Sovjetunionen. Efter att de kom till makten undertryckte de alla uppgifter om människoätande vargar. Under och efter Andra världskriget åtstramades censuren ytterligare vilket framkom efter Sovjetväldets sammanbrott. Orsaken finner man i att man ville dölja sambandet mellan dödliga vargangrepp och avvärjandet av civilbefolkningen under kriget. Vargarna utnyttjade snabbt att befolkningen var försvarslös vilket ledde till många dödliga anfall på människor. När ryska vetenskapsmän avslöjade detta så undertrycktes deras översättningar och deras auktoritet och motiv ifrågasattes av miljöorganisationer och vissa forskare. Det ironiska är att västliga miljöaktivister och ryska kommunister drog åt samma håll, fast av olika motiv. I väst fruktade man att verklig information om faran med varg skulle hindra återinförande och beståndstillväxt. Det är ännu mera ironiskt att konstatera att allt emedan vargbiologerna kraftigt förnekande faror från varg och alltså misslyckades med att utveckla någon förståelse för under vilka omständigheter vargar är farliga eller ofarliga så lyckades deras kollegor som studerade prärievargar med detta. De beskrev den kedja av beteenden som förutsäger när en prärievarg kan angripa barn. Vargar följer i stort samma mönster. Man kan urskilja sju faser med ökande risk för människor, vilka i slutändan leder till ett angrepp. En sådan utveckling kan ses i historiskt material lika väl som i nutida angrepp på människor i Nord-Amerika. Sagan om Rödluvan är alltså baserad på sanna historiska händelser i Centraleuropa. Utöver riktade angrepp kan vargar av misstag anfalla människor. Den politiskt korrekta myten om den ”snälla” vargen försvaras med antal livsfarliga felaktiga slutledningar och genom att falskeligen åberopa forskarnas oväld. Sanningen är att det är en livsfarlig myt och den 22-årige Kenton Carnegies tragiska död den 8:e november 2005 i norra Saskatchewan belyser detta. Han fick igen varning från auktoritativt håll. Han dödas av vargar, som skyddade från jakt, hade vant sig (habituerats) vid människor genom att leta mat på en soptipp. Vargarna hade redan gjort ett trevande första försök till attack som man lyckats avvärja. Mot en flock vargar är en ensam man chanslös.

Politisk korrekthet

Felaktig politisk korrekthet kan vara dödligt farlig. Den politiska korrekthet som bekymrar mig här är åsikten att vargar är universellt ”snälla”, innebärande att vilda aldrig utgör någon fara för människor. Vi rör hos i ett område av komplex lärdom utbruten ur sitt sammanhang med en delvis riktig, men alltför snabb hypotes som har utvecklats till först en politisk dogm och sedan till ren extremism. Man har här felaktigt åberopat vetenskaplig prestige och oväld¹. Under granskning av material i samband med bytesangrepp på människor av vargar har jag kunnat belägga hur fakta förvanskats för att vidmakthålla myten om den ”snälla” vargen². Ytterligare har förvanskning eller manipulation av fakta³ där offret har anklagats varit det förhärskande efter attacker av rovdjur i Nord-Amerika⁴. Vi skall vidare se hur myten om den ”snälla” vargen nått orimliga proportioner⁵. Vidmakthållande av denna myt kommer som utvecklingen fortskrider i Nord-Amerika och i Västeuropa, där ojägade vargpopulationer expanderar, att leda till onödiga skador på människor. Troligen även till förlust av människoliv. Detta är desto mera tragiskt när man betänker att man kan väl precisera under vilka omständigheter vargar undviker människor, lika väl som det motsatta, de

omständigheter som leder till att vargar attackerar människor. Dessutom, dess omständigheter ligger inom våra möjligheter att påverka och styra. Det är otänkbart att utvecklingen av vargens bevarande kan fortsätta om vi inte hindrar vargar från att anfälla folk. Fast sådana anfall har varit extremt sällsynta i Nord-Amerika är det en naiv förhoppning att tro att denna historia fortsätter av egen kraft trots ökningen och den fortsatta expansionen av vargstammen⁶.

HUR KUNDE DE VÄLRENOMMERADE AMERIKANSKA LÄRDA UTVECKLA TANKEN PÅ DEN ”SNÄLLA” VARGEN?

Vi måste först fråga oss hur namnkunniga forskare som den nu bortgångne Douglas H. Pimlott⁷ i Kanada och David Mech⁸ i Förenta Staterna hjälpte till med att skapa bilden av den ”snälla” vargen. En granskning av deras arbete avslöjar att

- (1) medan de var medvetna om att vargar smittade av rabies var farliga för människor,
- (2) de aldrig kunde föreställa sig de omständigheter under vilka fritt levande, friska vargar kunde bli farliga för människor. De insåg inte heller under vilka omständigheter vargar förblev just harmlösa. Händelser i Nord-Amerika, dåtida och historiska, ledde inte självklart till sådana tankar. Mark E. McNay ger den ganska ironiska kommentaren: *”Efter att vargen (Canis lupus) utrotades över större delen av sin Nordamerikanska spridning under tidigt 1900-tal granskade forskare möten mellan varg och människa och drog slutsatsen att vilda vargar utgjorde ett litet eller inget hot mot människans säkerhet”*⁹. Pimlott utgick från den noggranna granskning av vargattacker på människor i Nord-Amerika och Europa som gjorts av Dr. Doug Clark, tidigare chef över Fish and Wildlife bransch, Ontario Department of Lands and Forests. Clark föreslog att rabies låg bakom attackerna. Han var skeptisk till rapporter om vargattacker då han erfarit endast mycket skygga vargar i Kanadas kontinentala vildmarker. Och jag måste erkänna: det trodde jag också! Dessutom förstärktes ofarlighetstanken av att erfarna biologer kunde arbeta i vildmarken under decennier med habituerade vargar¹⁰.
- (3) Motsägande händelser i Europa och Asien blev censurerade av nordamerikanska författare beroende på språkliga, politiska och kulturella barriärer.
- (4) Eftersom dokumentation av vargattacker är historiska tillhörde de en disciplin helt skilt från den biologiska, så tvivlade båda biologerna på de historiska erfarenheterna. Och de var inte ensamma i denna skepticism¹¹. De valde att klassificera gamla rapporter om vargattacker som ”Rödluve”-historier utan att granska sanningshalten i historiska dokument. Dokument som visade på ursprunget till Rödluvan och andra sagor om varg.
- (5) Dessutom, något som vi bara nyligen förstått, var det i det östra kommunistiska Europa en medveten förljugenhet. Det var normalt att förtiga och undanhålla information om vargar som anfäller människor. Under det kalla kriget kunde inte ryska forskare fritt diskutera vargattacker med sin västerländska kollegor. Jag kommer att gå in närmare på detta senare.
- (6) Hur vargar utforskar ett nytt bytesobjekt studerades inte. Det kräver att man har kunskap om *habituering*. En kunskap som här hemma i området djurens beteende och psykologi, inte i vilda djurs biologi. Vildmarksbiologer har ganska nyligen kommit till insikt att habituering är mycket viktig för hur man umgås med och handhar vilda djur. Långt efter de ursprungliga arbetena av Pimlott och Mech¹². Hypotesen om den ”snälla” vargen var förhastad. Erfarna forskare visste inte hur de skulle tolka när de möttes av stark motsägande material utan blev osäkra. Hur som helst accepterades

deras slutsatser då och senare som korrekta. Och det gjorde jag också under hela min professionella karriär och i början av min pensionering. Hur är det möjligt de tidiga forskarna såg en mängd av på sin höjd besvärliga och nyfikna vargar som var ofarliga för vandrare? Hur kunde vetenskapsmän arbeta i årtal med vilda vargar vana vid människor¹³? Hur kunde detta överensstämja med skräckhistorierna från Europa¹⁴? Man kan komma till insikt om detta om man grundligt förstår kunskapen om djurens beteende och de detaljerade genomträngande studier som gjordes för att förstå hägnade vargar och varg-hybridens uppträdande. Men den forskningen var i sin linda och kunskapen om vargens beteende avslöjades i Erich Klinghammers arbete i Wolf Park. Jerome H. Woolpy och Benson E. Ginsburg, Haary och Martha Frank, eller Ray och Lorna Coppinger kom senare¹⁵. Fortfarande verkar fakta tala för att attackerna i Europa berodde på rabiessmittade vargar, dvs. friska vargar i Europa anföll inte människor oftare än vargar i Nord-Amerika. Följaktligen behövde man inte frukta för anfall från friska vargar och sagan om Rödluvan hade ingen grund.

Dessutom var bilden av den harmlösa vargen styrkt av populära berättelser som den om den ensamma vargen i Juneau i Alaska. Romeo, som försöker få kontakt och stjäla hundar utan att skada dem¹⁶.

ETT IDENTIFIERA FELET

Olyckligtvis ledde den entusiastiska samstämmigheten att amerikanska vargar var ofarliga till åsikten att även om vargar farliga för människor utanför Nord-Amerika så var den kunskapen betydelselös för att förstå våra amerikanska vargar. Jag var själv skyldig till samma brist på vetenskaplig lärdom. Jag hade också denna felaktiga uppfattning under hela min professionella karriär och under de första fyra åren in i pensioneringen. Fastän jag hade en personligt kraftigt intresse i rovdjur och ivrigt studerade vilda vargar timmar i sträck under mina fältstudier. Jag hade tillfälle därtill var 10-14:de dag under två vintrar var mitt vetenskapliga intresse de stora klövdjuren. Jag överlät alltså omdömet till mina erfarna kollegor som studerade rovdjuren professionellt. Jag väcktes bryskt från det misstaget 1999 först när jag stötte på en ”uppfostrad” vargflock i närheten av vår bostad på Vancouver Island. Uppträdande av dessa vargar bröt mot alla normala konventioner¹⁷. Jag tvingades ändra mina åsikter, inte på grund av dokumenterat vetenskapligt material, utan genom de oväntade personliga erfarenheterna av dessa vargar med start sommaren 1999. Dessa vargar på Vancouver Island uppförde sig som *ryska*, inte alls som *amerikanska* vargar. Det handlade om en vargflock som försökte skapa ett revir ”i ett blandad landskap omgivande hem, lantgårdar, byar och städer”¹⁸, ”framtidens varghabitat” av vargar världen över som den förutsågs i den norska rapporten av ett stort antal författare, ”Frykten för ulven”. I vårt fall gällde det utkanten av ett lantligt område med djurstallar, industribyggnader och förortsstäder. Vargarna blev synliga. Deras uppförande var helt annorlunda än de vargar jag hade erfarenhet vildmarken på fastlandet. Den - totala – utplåningen av den vilda faunan, vargar som hotade grannar och min hustru, vargar som följde folk in i lador, upp på altaner t.o.m. fram till dörren, vargar som avsiktligt och lugnt närmade sig folk för att betrakta dem på nära håll, följande grannar på hästryggen. En varg lyckades bli accepterad av fårhundar. Allt detta och mera var inte i linje med mina förväntningar. Man tvekar att använda ordet ”chockerande” men det är så nära jag kan komma. Jag råkade möta David Mech i Calgary under en konvention hållen av Wildlife Society och berättade för honom. Hans reaktion var avslöjande. ”Val” sa han ”hade någon annan berättat detta skulle jag inte ha trott på det”.

Den ”ouppfostrade” flocken blev kvar hos från sommaren 1999 till den 12:e mars 2003. Då sköts den sista av de 13 vargarna av en granne efter att den lyckats bli kompis med fårhundarna under ett halvår. De andra togs bort av en rovdjursviltvårdare och grannarna och jag själv. I hade alltså fyra års erfarenhet före den besvärliga flocken, åtföljda av nästan fyra års intensiv erfarenhet av ”dåliga vargar”. Sen följde tre år när bara några få besök av ”normala” vargar skedde, och nu har sedan tre månader tillbaka en ny ”besvärlig” flock installerat sig. Jag hade sålunda utöver mina personliga iakttagelser, min hustru Renates, och mina grannars – alla första-hands upplevelser. Totalt set var det en stor mängd upprepat observationsmaterial. Jag skrev om det till Erich Klinghammer i ett långt brev som i slutändan publicerades av Jack Gwynn i *Virginia Wildlifer*¹⁹. Vargarna som besökte oss mellan flockarna som ville bilda revir passerade nästan oförmärkt och uppförde sig på bästa ”amerikanska” sätt.

DÅLIG RAPPORTERING AV VARG-INCIDENTER

En betydelsefull faktor som påverkar tron om vargar i Nord-Amerika är att bara en bråkdel av incidenter mellan människor och vargar rapporteras. Undantagen är om människor blir skadade eller dödade. Då jag bor nu på den kanadensiska landsbygden är jag väl medveten om att vargar dödar sällskapsdjur och boskap, eller visar närgångenhet mot människor och blir skjutna vid sådana tillfällen. Dessa händelser rapporteras sällan i tidningar eller radio eller television. Inget av det som hände min hustru, våra grannar när vi hade en besvärlig flock från sommaren 1999 till våren 2003 rapporteras någonsin i kanadensiska media. Men en händelse 2007 nådde pressen²⁰. Våra iakttagelser nedtecknades i facktidskrifter som läses av amerikanska ansvariga för vilda djur²¹. En äldre kollega hade blivit hotade två gånger av vargflockar på Vancouver Island och fick klättra till säkerhet berättade för mig att han aldrig nämner dessa händelser eftersom ingen tror att vargar är farliga. Jag har fått reda på att andra har haft samma erfarenhet och åsikt²². Kortfattat, påståendet att aggressiva möten mellan vargar och människor är mycket sällsynta är delvis en följd av dålig rapportering²³.

McNay påpekade att under decennier var standardsvaret från biologer till de som var oroliga för varg i stil med följande: ”*Det aldrig blivit dokumenterat något fall där en frisk vild varg dödat eller allvarligt skadad en person i Nord-Amerika*” (Mech 1998:p)²⁴. En snabb granskning på vad som publicerats på Internet avslöjar en massiv informationskampanj från olika organisationer i akt och mening att ge en så positiv bild av vargen som möjligt, däribland information riktade direkt till skolbarn. Forskare som talade om den ”snälla” vargen idol-förklarades. Ingen påläst person kan undgå att missa budskapet att vargar är ofarliga och att deras dåliga rykte beror på okunskap, vidskepelse och ondska. Det är ju faktiskt när allt kommer ikring baserat på vetenskap! Moderna studier av kompetenta forskare visar emellertid att vargens medfödda beteende gör att människan har varit ett tänkbart bytesdjur²⁵. Det betyder dock inte att vargar kan anfälla människor av andra orsaker än predation. I början när våra grannar, min hustru och jag själv utsattes för granskning av vargar så skällde och ylade de och uppförde sig som om vi var rivaler, inte byte.

MYTEN TAR EN DÖDLIG VÄNDNING

Kenton Carnegie är inte det enda offret för budskapet om den ”snälla” vargen. Det gällde också för en 24-årig vilddjursbiolog, Trisha Wyman, som dödades den 18:e april 1996 en flock fångna vargar i Ontario. Erich Klinghammer som inkallades som expertvittne i fallet Wyman berättade i telefon att förvåningen var stor eftersom vargar inte ansågs anfälla

människor. Han var förstummad av okunskapen. Wyman hade besökt parken tidigare studerat vargarna under en kort tid. Hon fick drömjobbet, att sköta och tolka vargarnas beteende. Hon klarade sig i tre dagar. Hon, och folket som omgav henne, liksom Kenton och hans kollegor måste ha varit totalt inpyrda av myten om den ”snälla” vargen. Hade de gjort ett riktigt förarbete t.ex. genom att konsultera Wolf Park om hur man handskades med fångna vargar och varg-hybrider²⁶ hade de fått giltiga råd. Hade man gjort detta skulle det ha tagit bort den naiva tron på den ”snälla” vargen. En vargflock, vare sig de är fångna och socialiserade eller inte (vargarna som dödade Trisha Wyman var inte socialiserade) eller friströvande vargar kan vara utomordentligt farliga, t.o.m. Dödliga – beroende på omständigheterna. Det är omständigheterna det beror på inte den felvisande statistiken att vargattacker i Nordamerika är försvinnande sällsynta.

Fred Desjarlais anfölls och sårades av en varg den 31:a december 2004 nära Camencos Key Lake Mine i norra Saskatchewan. Det verkar vara ett annat exempel på en frisk varg som blivit habituerad genom att äta sopor som anfäller en person. Återigen fanns tydligen ingen kunskap bland övrig personal eller myndigheter att habituerade vargar kan anfälla människor.

Attacken på Vargas Island skedde på en lägerplats som endast kunde nås från havet och besöktes av kampare som kom med kanot. Man kan alltså anta att dessa personer var kunniga och ivriga friluftsmänniskor. Återigen var det ingen som tog de trevande attackerna av vargar på allvar innan de utmynnade i ett allvarligt, men klumpigt anfall på Scott Lavigne den 2:e juli 2002²⁷.

En hägnad flock av nio varg-hybrider som hölls som sällskapsdjur dödade ägaren, Sandra L. Piovesan i Salem Township, Pennsylvania den 17:e juli 2006²⁸. Linda Wilson Fioco och Chico Harlan skrev i Pittsburgh Post-Gazette att Ms Piovesan behandlade sina vargar som barn och sa så till sina grannar de frågade om dem. Ms Piovesan sa att ”*de (varghybriderna) gav mig osjälvisk kärlek*”. Hon matade sina djur trafikdödat vilt som ibland stank i grannskapet. Hon sa att hon tyckte om varghundarna eftersom de var söta. Fastän åsikten om den ”snälla” vargen inte var direkt uttalad fanns den i botten. Utsatta är tydligen de pålästa omsorgsfulla personer som litar på vetenskapen.

VAD SA RYSKA FORSKARE

Jämför ovanstående med vad som sades av två välkända och framstående ryska vetenskapsmän: ”*vargar är skadliga för människor från många synpunkter; de angriper boskap och hundar, vilda idisslare och andra nyttiga djur, sprider sjukdomar och går även till direkt anfall på människor. Den lilla nytta man kan ha av fångade vargar (hudar, smakfullt kött som är utmärkt till mat) och som djur för nöjesjakt, kan inte jämföras med den skada för människors hälsa och ekonomiska intressen som orsakas av dess otvivelaktigt skadliga rovdjur*”. Detta var öppningsmeningen i avsnittet om den praktiska betydelsen av vargar i V. G. Heptner. N. P. Naumov på sidan 262 i *Sovjetunionens däggdjur* (Mammals of the Soviet Union) Vol. II, Del 1a. Den översattes till engelska med Dr. Robert S. Hoffman som editor. Han var likaledes en aktad zoolog och boken utgavs av Smithsonian Institution, Washington, DC. Ursprungligen utgiven 1967 blev serien tillgänglig på tyska 1974 men på engelska först 1998. Heptner och Naumov visade också på episoder där vargar dödat och ätit människor men de kunde inte gå djupare in på ämnet. Som jag ska visa senare fanns det tungt vägande skäl varför de inte kunde säga mer.

Fastän den här kunskapskällan om vargar inte var tillgänglig till enbart engelsktalande biologer, var den det till europeiska biologer. Kort därefter (1980) blev också ”*Povedenie Volka*”, *Vargens beteende* utgiven i Moskva av den Sovjetiska Vetenskapsakademien med Prof. B. Bibikovs som editor. Den följdes av Mikhail P. Pavlovs bok om vargar 1982. Båda är erfarna och kända vetenskapsmän. Men översättningar till norska från professor Bibikovs ryska bok orsakade direkt vanhedrande fördömanden från skandinaviska miljöaktivister i nyhetsmedia. Efter att Pavlovs bok blev tillgänglig i Norge översattes tre kapitel av Norges Naturvernforbund som var ansvarig naturskyddet i Norge. Följden blev hysteriska utbrott från ideella organisationer som stödde vargar och deras återinförande. De begärde, bland annat, ut utgivningen skulle stoppas och alla kopior förstöras. Olyckligtvis skedde så, en olaglig handling. (En översättning av kapitel 12 av Pavlovs 2:a upplaga från 1990 inkluderas till den här rapporten²⁹). Elis Pålsson sårad av den flagranta censuren och undertryckandet av idéer och fakta utgav boken på svenska³⁰.

VETENSKAP SOM GICK SNETT

Det är klart från det föregående att kunskap om vargens predation på människor kunde knappast komma från Nord-Amerika. Inte bara var det alldeles för få fall³¹, men även de historiska fakta som fanns visade oftast inte klart om det var rabiessmittade eller friska vargar det gällde³². Följaktligen kunde förståelse för vargangrepp på människor endast komma från europeiska och asiatiska källor.

Tillfället kom 1984 efter kontroverserna med översättningarna från ryskan. Norsk institutt for naturforskning (NINA) tillsatte en kommitté av 18 forskare för att granska färoarna av varg³³. Det här borde ha varit möjligheten för att noggrant granska anfall av från vargar med hjälp av relevanta historiska och nutida källor tillsammans med senaste forskningsresultaten.

Tyvärr blev det inte riktigt så. Visserligen omfattade rapporten från 2002 människo-rovdjurs incidenter över hela vargens utbredningsområde i Europa, Asien och Nord-Amerika, land för land, inte bara varg utan också från andra stora rovdjur. Trots utomordentlig information från 18 vetenskapsmän nådde den inte ända fram. Rapporten var i alla fall unik på så sätt att vetenskapsmän från väst öppet erkände att vargen var potentiellt farlig. Fast jag är kritisk till rapporten från 2002 är det viktigt att påpeka att huvudförfattaren Dr John Linnell nu har intagit en hållning som närmar sig min egen.

Vad gick snett?

Först och främst kräver en studie över angrepp från vargar en erfaren historikers verktyg och förståelse – inte vetenskapsmannens. Vetenskapsmän har inte den professionella kunskapen som krävs för att hitta, ännu mindre verifiera giltigheten av historiskt data om angrepp av vargar på människor. Först efter att historikern har gjort sitt arbete blir det vetenskapen roll att tolka rapporterna från sina kunskaper om vargens biologi. Här fanns möjligheten att tolka och förklara vargens beteende – liksom gjorts för prärievargen³⁴ – för att känna igen signalerna för förestående anfall på människor. Men det skedde aldrig. Man kan inte annat än undra hur det var möjligt för prärievargsforskare att förutspå blivande attacker på barn av prärievargar medan en stor mängd samarbetande vetenskapsmän misslyckades att göra detsamma för varg. Då hade man ändå ett mycket större utgångsmaterial från Europa och Asien.

1 Kapitel 12 finns översatt till Svenska i Elis Pålsson bok ”Vargens Näringssök och Människan”

För det andra ansluter studien tydligen till den konventionella uppfattningen bland vargforskare om den ”snälla” vargen. Beror detta på ett omedvetet inflytande från amerikanska idéer som då var på modet? Helt klart missade författarna tillfället att pröva antagandet om den ”snälla” vargen.

För det tredje är det rapportens slutsats ”att stora rovdjur måste kunna existera i en blandad omgivning av natur insprängd med lantgårdar, byar och städer”. Men var under sina undersökningar har man funnit ett enda exempel av en vargflock som levt någon längre tid i harmoni med ”hus, jordbruk, byar och städer”? Hade det funnits ett sätt att samexistera med vilda vargar, hade inte européerna och asiaterna funnit ut det för länge sedan? Skulle man ha tagit de stora ekonomiska och sociala kostnader som spenderades vid de massiva, men ofta ineffektiva, insatserna för att förgöra vargarna? Missade inte rapportens författare de lidanden, olägenheter och kostnader som historiskt använts av européerna för att ta bort vargarna? Dessutom verkar författarna helt omedvetna om de förskräckliga felaktiga antaganden man gör om vargars beteende. Hur stämmer deras uppfattning med den starka medfödda, kopplingen mellan instinkt och hur vargar lär sig, som framkommit under de sista trettio åren genom beteendeforskare? Som Janis Koler-Matznick konstaterar ”Vargar är enormt svåra att pålitligt motverka i deras naturliga beteende³⁵. Ingen av författarna hade heller förstahands erfarenhet av vargar som försökte bilda revir i ”ett blandat landskap omgivande jordbruk, hus, byar och städer”. Och förstahands erfarenhet är, efter allt, den starkaste komponenten i forskning, något jag kan intyga personligen. Annars skulle vi inte bedriva fältarbete.

För det fjärde är det felaktigt tolkad och missledande statistik. Författarnas påstående att attacker från vargar är sällsynta är *historiskt* korrekt, det är ett farligt och missledanden påstående eftersom dess inneboende budskap kan förleda läsaren till livsfarlig oaktsamhet. Ett sådant påstående ger en grundläggande feluppfattning om risker. Ändå upprepas det ofta i forskningsrapporter och inte minst i populärvetenskapliga artiklar om vargar. Här har författaren ersatt läsarens bedömning med sin egen. Då blir det propaganda. Det professionellt korrekta sättet är att tala om under vilka omständigheter det är liten eller stor risk för en vargattack och låta läsaren göra bedömningen om den är acceptabel.

Låt mig använda ett annat sätt att beskriva det: om jag sätter mig i bilen godtar jag den minimala risken att jag kommer att köra utför ett stup – såvida jag inte ställer mig på kanten och trycker på gasen. Det som hände i norra Saskatchewan hösten 2005 var motsvarande att trampa på gasen när bilen pekade mot stupkanten. Vargarna uppvisade det varg-prärievarg beteende som hade lett till attacker på människor, utforskande, långt gånget, - och ingen kände igen det. Tvärtom, all inblandade handlade – bestämt! – som om vargar inte kunde anfalla människor.

Professionalism träder i kraft när föregångarna – vetenskap, forskning, tvärvetenskapliga studier – har utförts tillräckligt och objektivt. Det professionella rätta sättet att gå vidare ger avnämaren möjligheten att med stor säkerhet avgöra när en vargattack är trolig eller inte. De farliga omständigheterna kan kännas igen och riskerna för attacker på människor – helt – undvikas. Och det måste vara målet. Inte att övertyga allmänheten att några dödade barn är en godtagbar kostnad för att bevara vargar ”för ekosystemets skull”.

Ytterligare en sak när man använder statistik: varje uttryck för sannolikhet hänger på omständigheterna. Vargar kommer i undantagsfall att närma sig människor, hota eller attackera om äldre tiders omständigheter upprepas. I princip är det osannolikt att så sker.

Följaktligen är det den professionelles plikt att utforska när omständigheterna eliminerar riskerna för en vargattack och när dessa omständigheter med stor säkerhet utmynnar i en sådan.

Dvs. att sannolikheten är Noll respektive Ett.

För det femte valdes det ryska materialet ut i rapporten och gavs en negativ bild. Pavlov underkändes som vetenskapsman, ett falskt påstående för en äldre person född 1920, medlem i Ryska Vetenskapsakademien och författare av över 150 vetenskapliga artiklar. Han anklagades för att vara negativ mot vargen på grund av meningen, ”i större delen av Sovjetunionen kan vargen inte betraktas som en del av eko-systemet” eller för att han ansåg att det inte fanns något behov av att hålla vargen i skyddade områden för att hålla idisslarna (hjortdjuren) ”i balans”. Hade de inte lagt märke till att vargar som fått utveckla sig fritt kraftigt rensade landskapet på allt ätbart? (Jag observerade personligen samma sak på Vancouver Island i Kanada). Om vi antar att Pavlov ville maximera vilda hjortdjurspopulationer genom en hård vargkontroll, är inte det ett säkert sätt att säkerställa vargens existens genom att det alltid finns gott om bytesdjur? Man har helt förbisett Pavlovs politiska mod att ens skriva om faran från varg med de svåra omständigheter han arbetade under eller de förmaningar han uttryckte med stor försiktighet. Denna olyckliga sak redovisas i mera detalj i Appendix ³⁶X i denna rapport.

Helt tydligt var inte längre vargen en sak för vetenskapen utan blev en politisk fråga. Den politisk gångbara uppfattningen är bilden av den ”snälla” vargen som inte anfäller människor. Motsägande uppgifter avfärdas hånfullt som ”Rödluvelögner” trots alla historiska bevis på motsatsen!

Om vi kan anmärka på censuren i kommunismens Ryssland mot dödliga möten med vargar som avslöjades av Pavlov, vad ska vi då säga om den censur som drabbade Pavlovs arbete i demokratiska Norge? Eller för den delen i USA, för när Pavlovs Kapitel 12 översattes till Engelska av den framstående ryske biologen Dr Leonid Baskin och hans fru Valentina tillsammans med den viltforskaren och biologen Patrick Valkenburg från Alaska, och sammanställt av Patrick Valkenburg och Mark McNay. De kunde inte finna någon som ville ge ut översättningen. Denna översättning kommer nu med som Appendix A i Will Graves bok om ryska vargar som nyligen getts ut i Kanada³⁷. Jag hänсыftar vidare till Appendix F och hur Dr S. Korytin uttryckte sig om mänskliga offer för vargattacker 1990 i en artikel publicerad i en ledande jakttidsskrift ”*Ohota i ohotnitsje hozjaisvo*” Nr 6. ”Vargar som människoätare”. ”*Anfall av vargar på människor har sedan evinnerliga tider varit en de mest fasanfulla gisslen. Bara under tre år 1849-51 dog 260 vuxna och 110 barn på grund av vargar (Lazarevsky, 1876) Det fanns officiell statistisk över fallen. I de årliga rapporterna från landshövdingarna var informationen koncentrerad i tabeller av dödsorsaker i en kolumn ”Dödad av vilda rovdjur”. Efter revolutionen publicerades inte längre någon statistik i vårt land över skador från varg men då och då lyckades information bli synlig i tidningar. (Kuzmich, 1925; Barabash-Nikoforov, 1928; Imofejev, 1949; Komejev, 1950; Serzhanin, 1955; Shnitnikov, 1957; Marvin, 1959; Nazarova, 1978; Peskov, 1979; Zhumadilov, Mahmutov, 1979; Osmolovskaja, Priklonskii, 1979; Boldenkov, 1980; Janshin, 1980; Garbuzov, Janshun, 1980; Cherkasskii, 1985). I själva verket var antalet fall mycket större: M-P. Pavlov (1965, 1989) publicerade hittills okända fall av varangrepp på människor som samlats av P.A. Mantfel och G.P. Kamenskii utöver de som författaren själv hittat. Huvuddelen rör fall av angrepp på barn i olika delar av vårt land under och efter Andra världskriget. Bevisade fall var 103.” Korytin är doktor i biologi och etologi, professor,*

direktör för VNIOZ. Ett vetenskapligt forskningsinstitut för jaktekonomi och pälsdjursuppfödning för hela Sovjetunionen.

De nord-amerikanska och ryska historiska versionerna² är naturligtvis inte motstridiga, de är båda giltiga – beroende på omständigheterna.

HUR UPPKOM MYTEN OM DEN ”SNÄLLA” VARGEN?

Det är sålunda viktigt att förstå hur myten om den ”snälla vargen” uppstod. Det är en nord-amerikansk uppfinning av det 20:e århundradet och baseras på de speciella omständigheter som då fanns på vår kontinent. Vi har (a) det faktum det inte finns något fall där en frisk vild varg dödat någon i Nordamerika jämfört med 59 dödade av björnar och 17 av pumor. Man förbisåg tidigare amerikanska rapporter om vargar som attackerade och dödade människor. (b) Det medvetna propagandan gav en förvanskad, inbillad bild av vargen för att stödja dess återinförande i Nord-Amerika, liksom man i Ryssland ville försvara konfiskeringen av vapen på landsbygden som gjordes med avsikt hålla befolkningen obehäpnad. © Det (falska) påståendet att vargar är mycket anpassningsbara till att leva med människor, ett antagande som byggde på nord-amerikanska erfarenheter med de andra inhemska rovdjuren, en felaktig tolkning.

LÅT MIG BÖRJA MED ATT FRÅGA:

Varför dödades inga av vargar i det 20:e århundradet (fastän det skedde i det 19:e)?

Kortfattat är svaret att (a) vargar var historiskt mycket sällsynta, delvis beroende på kraftigt förföljande, (b) den nordamerikanska befolkningen var väl beväpnad, © jagad varg var utomordentlig skygg för människor och (d) en lång öppen jaktsäsong betydde att ”besvärliga” vargar snabbt togs bort, långt innan de kunde åstadkomma skada.

1. Vargar var sällsynta eller helt frånvarande över praktiskt taget hela Nord-Amerika utom sent i det 20:e århundradet.

- Vargen fanns inte historiskt i Kalifornien liksom i stora områden av Washington och Oregon i Sydstaterna. Följaktligen kunde inte någon varg hota eller döda någon människa eftersom de inte fanns³⁸. Tillsammans med den amerikanska versionen av den ”snälla” vargen fanns också tron på att vargar var mycket vanliga hela 20:e århundradet i Nordamerika. Ett felaktigt antagande³⁹.
- Efter att hjordarna av den amerikanska buffeln försvunnit 1885, drog vargjägare in med stryknin och började utrota vargarna över hela den amerikanska västern och Kanada för att underlätta för boskapsuppfödning⁴⁰.
- Vargar var praktiskt taget utrotade tidigt 19-hundratals i USA och över stora delar av Kanada.
- Vargar hade inte skyddad status ens i nationalparker i USA och Kanada tidigt 1900-tal. Vargarna utrotades i Yellowstone National Park 1926⁴¹.

2 Korytins artiklar finns översatta till svenska genom Folkaktionens försorg.

- Statliga rovdjursjägare eliminerade systematiskt vargar varhelst de påverkade jordbruket i Kanada.
- Varhelst och närhelst vargar är ett hinder för jordbruk i Kanada kan de fångas och skjutas.
- Vargar räknades inte som jaktbart vilt förrän sent under 20:e århundradet i Kanada och Alaska och kunde följaktligen skjutas när som helst under året.
- Trappers fångade fritt vargar när priset på pälsar steg.
- Boende berättade ofta att bästa sättet att handskas med ett överskott på vargar var att leta reda på lyorna och döda valparna⁴².
- Vargar förgiftades systematiskt via spridning av förgiftat bete från luften när det var risk för rabies⁴³s.
- Vargar dödades genom jakt från luften för att minska trycket på värdefulla hjortpopulationer.
- Boende jagade vargar för att deras päls var utmärkt material för vinterkläder, men de tog också bort vargar som förföljde dem⁴⁴ (de hade utmärkta skäl till detta som vi får se)
- Det fanns lokala skottpengar på varg

Kortfattat, vargar var mycket sällsynta under större delen av 1900-talet i Nord-Amerika⁴⁵, ett faktum som jag var mycket medveten om under min forskning i den kanadensiska vildmarken vilken var från 1958 till min pensionering 1995. Rent matematisk var slumpmässiga möten mellan vargar och människor mycket sällsynta.

2. Människor i hela Nord-Amerika var historiskt väl beväpnade och vargar som mötte beväpnade människor eliminerades innan de kunde ställa till med alltför mycket besvär.

- På de platser i Nord-Amerika där vargar fanns i små populationer mötte de oundvikligen beväpnade människor, infödda och andra trappers och jägare, prospekterare, boskapsuppfödare, farmare, även rallare, truckförare och skogsarbetare. Ve den varg som visade sig.
- Följaktligen, när det blev våldsamma möten mellan människor och vargar, björnar eller pumor var de attackerade personerna inte beväpnade – med ett undantag⁴⁶.
- Medan det har varit rapporter i kanadensisk press och nyhetsmedia när vargar anfallit människor kommer de flesta händelserna inte dit. Händelser som utmynnar i att vargarna skjuts rapporteras inte. Inte heller rapporteras predation på sällskapsdjur eller tamboskap. Inget av de möten med vargar mina grannar och jag hade rapporterades i media – med ett undantag (se slutnot 17). Skadorna som orsakas rapporterades heller inte även om jag publicerade en sammanfattning i en facktidskrift om vilda djur för biologer (se slutnot 13). Bara en bråkdel av varg-människomöten blir alltså rapporterade.

3. De omständigheter under vilka vargar undviker kontakt med människor.

- När vargar är (a) välgödda och (b) jagade blir de extremt skygga och undviker all kontakt med människor. Vargar är skyggare än varghybrider som i sin tur är skyggare än hundar. När vargen är sällsynt i förhållandet till bytesdjuren och där de jagas eller fångas, utvecklar de en stor rädsla för människor, till och med om det bara är färsk människolukt. Jag har egna personliga erfarenheter av detta när jag gjorde mina fältobservationer på bergsfår i norra British Columbia och Yukon (1961-65). Under

dessa omständigheter är vargarna praktiskt taget osynliga och omöjliga att jaga med konventionella metoder.

- Vargar skyggar tillbaka för personer som uppträder självsäkert eller djärvt utan att visa rädsla⁴⁷, speciellt om individen gör sig så stor som möjligt⁴⁸.

Alltså var dödliga attacker frånvarande i Nord-Amerika under 1900-talet därför att det fanns mycket få vargar, vargarna jagades och blev skygga och undvek människor. De få som vågade sig nära sköts genomgående. När någon attackerades och sårades av vargar var de alltid obeväpnade.

Inget visar att vargar av naturen undviker att betrakta människor som bytesdjur.

ETT LITTERÄRT SKÄMT

Föreställningen om den ”snälla” vargen fick ett stort stöd av vad som endast kan betraktas som ett briljant litterärt skämt. En mycket begåvad kanadensisk författare och humorist, Farley Mowat, gav ut som fakta en påhittad beskrivning av vargens biologi i sin bok från 1963 *Ropa aldrig varg* (Never cry wolf). De litterära kretsarna föll för den och gör så fortfarande vilket kan ses på en film baserad på boken liksom i studiematerial. Den annonseras fortfarande i Amazon Books som en sann historia. Den förkastades snabbt som fiktion av de kanadensiska biologerna Frank Banfield (1966) och Doug Pimlott (1967)⁴⁹ men deras bokrecensioner i facktidskrifter hade liten tyngd. Dessutom kontrade naturligtvis författaren som hade publiken på sin sida. Som David Mech skriver: ”*Andra böcker och artiklar baserades strikt på fakta och författarnas egna upplevelser men Mowats bok är i huvudsak fiktion med en liten bas av fakta. Den tycks vara sammansatt av hans egna begränsade äventyr med vilda vargar samt en generös kvantitet av icke kontrollerade erfarenheter från andra; ett visst mått av fantasi och försköning kompletterade upplägget för boken*⁵⁰.” En längre exposé av Mowats bok och arbetsmetoder publicerades av John Goddard i *Saturday Night* i upplagan från maj 1996⁵¹. Karen R. Jones behandlar i sin bok⁵² reaktionerna från recensenter av Mowats bok i västra Kanada, som stött sig på erkända forskare som Bill Fuller från University of Alberta och Jim Bendell då vid University of British Columbia. Mowat tog ingen notis. Tvärtom. Efter avslöjandena refereras Mowats bok inte längre i vetenskapslitteraturen men dess intryck på lekmän är enorm! Och inte bara i Nord-Amerika.

DE RYSKA KOMMUNISTERNA VÄLKOMNAR FÖRESTÄLLNINGEN OM DEN ”SNÄLLA” VARGEN

Mowats bok var en succé i Ryssland och var en riktig gudagåva för kommunistpartiet och dess propagandaarbete. Det var inget tvivel om att ryska vetenskapsmän var väl medvetna de kanadensiska vetenskapsmännens invändningar⁵³. Hur som helst, trots kommunismen hänförelse till vetenskapliga rön (och följaktligen till objektivitet), översattes boken och spreds i stor skala. Skälet till denna officiella entusiasm över den ”snälla”, musätande vargen avslöjades först av Pavlov (se Appendix X, det översatta kapitel 12 av hans andra upplaga av 1990 i sin bok om vargar). Ryssland hade kallat in alla vapenföra män i början av andra världskriget från byarna och skickat ut dem för att kämpa mot der Wehrmacht. Samtidigt konfiskerades alla jaktvapen i byarna vilket lämnade kvinnor. Barn och äldre totalt

försvarslösa. **Vargarna fattade snabbt galoppen vilket utmynnade i en kraftig ökning av angreppen på tamdjur och en våg av dödliga attacker på byborna, främst barnen.** Den ryska regeringen förbjöd alla rapporter om vargar som attackerade, skadade eller åt människor och dett alltså hemligt. Dessa rapporter avslöjades först efter den ryska kommunismens fall. Denna tystnadens politik rörande vargar som dödar människor förklara också tidigare händelser. Avsaknaden av rapporter på människor efter tsarens fall vi Oktoberrevolutionen och senare uttalande av några ryska författare att alla historier om människo-ätande vargar var påhittade. Det var inte kommunistpartiets intresse med en beväpnad befolkning, det enda effektiva skyddet mot varganfall. Efter andra världskriget leddes en kommission av Professor A.A. Mantejfel som tillsatts av det högsta jaktorganet i den ryska federala republiken. Kommissionen uppgift var att undersöka rapporter om vargar som dödar människor. Rapporten rann ut i sanden, troligen på grund av det föregående. Sambandet mellan avvärjandet av medborgarna och de följande talrika dödsfallen beroende på varg fick inte bli offentligt. Det förklarar så här i efterhand de ganska magra uppgifterna om människoätande vargar i *Sovjetunionens dägdjur* (1967), och deras urval av bara några få, men mycket ruggiga episoder, däribland flera fall från samma varg. Det fanns alltså inget sätt på vilket människo-ätande vargar kunde diskuteras fritt mellan västerländska och ryska vetenskapsmän under det kalla kriget. Dödsfallen från varg fortsätter i Ryssland, men rapporteras sällan, liksom man inte nämner bristen på vapen och ammunition i handerna på civila⁵⁴

FÖR TIDIG ENTUSIASM

I sin bok "Arctic Wild" beskriver Lois Chrisler⁵⁵ hur några fotografer ute för att filma ren (caribou) födde upp vargvalpar ute på på vidderna. Valperna var ljuvliga, målande beskrivna i boken. Och det är riktigt. Vargvalpar innan de når full mognad är mycket underdåniga och uppfattas därför som rara. Det måste de vara eftersom det är livsviktigt för dem att de kontinuerligt accepteras av föräldrarna och resten av flocken. Men när de blir helt vuxna blir det spänningar i flocken, de måste lämna flocken eller de gör "uppror". Då kan det hända att döttrar dödar alpa-honor eller söner alpha-hannar. En varg som hålls i fångenskap kommer vid något tillfälle att försöka dominera sin mänskliga ägare. Skeendet är komplicerat men oundvikligt. Om man överlever attacken accepterar vargen igen att bli dominerad. Men spänningen kvarstår eftersom en varg kan inte disciplineras utan förblir en mycken egen karaktär. Decennier av arbete med vargar av Erich Klinghammer, Harry Frank och Martha Gialdini Frank har stor betydelse⁵⁶. Som Janice Koler-Matznick uttrycker det, vargar är biologiskt präglade att stiga i dominanshierarkin. Därför är sexuellt mogna vargar farliga i samvaro med människor⁵⁷. Trots detta kan vargar i en flock stödja en skadad flockmedlem och biter inte alltid med full kraft vid en ranguppgörelse⁵⁸.

VARGAR ÄR INTE SPECIELLT "ANPASSNINGSBARA"

Ett annat antagande baserat på nordamerikanska erfarenheter med infödda stora rovdjur är att vargar är anpassningsbara och alltså kan vänjas med att leva nära människor på samma sätt

som svartbjörnar, pumor och prärievargar. De senare är gamla, infödda nordamerikaner som under åtminstone två miljoner år var en del av den amerikanska mega-faunan. Den kollapsade vid slutet av den senaste istiden (för ungefär 7-11 000 år sedan). Men dessa tre rovdjur överlevde liksom några få gräsätare medan ett femtiotal andra stora däggdjur dog ut.

Svartbjörnar, pumor och prärievargar kan bli livsfarliga för människor, men de är praktiskt taget osynliga större delen av tiden, till och med inom samhällen, och de är inte ett konstant hot till oss. För det mesta är de nattdjur, mycket försiktiga och man ser em inte. Dessutom brukar de fly när de upptäcker människor – utom där de är fredade. Men pumorna är normalt osynliga även då. Vår erfarenhet är att vi kan leva med dessa tre rovdjur och handskas med de faror som uppträder. Skälet till att dessa tre infödda rovdjur är så anpassningsbara och ”smarta” tycks kunna sökas i det förflutna. Istidens Nordamerika beboddes av mycket stora, högt specialiserade rovdjur. De som överlevde var långt ner skalan. Denna starka predation gjorde att de infödda nordamerikanska rovdjuret och gräsätarna var utomordentligt skickliga i att undvika predation. De var högst anpassningsbara!

Vargen är det inte⁵⁹. Det är en sibirisk art som invandrade till Nordamerika med andra sibiriska arter, grizzly, järv, älg och människor när den infödda mega-faunan dog ut för 12 000 år sedan⁶⁰. Varg, grizzly och järv utsattes alltså aldrig för den intensiva trycket av predation eftersom det fanns få mega-rovdjur i Eurasien. Man förväntar sig att de är mera styrda av instinkter än svartbjörnar, prärievargar och pumor. De senare klarar sig bra i Nordamerika även i närheten av människor, vilket inte gäller vargen, grizzlyn och järven. Dessa tre ”Sibiriska” arter bekymrar naturbevararna mycket. Det gäller inte för de tre gamla ”amerikanerna”.

Den traditionella biologin om vilda djur i Nordamerika är ofullständig vad gäller förståelse för djurens beteende. Och dess brister i fokus på *instinkten* hos vargar och deras inprogrammerade, *präglande* inlärningsmekanism är ett bevis på detta⁶¹. Styrkan i modern kunskap av djurens beteende är dess förståelse av hur det utvecklas och anpassas. De nedärvda delarna av beteendet kan summeras som instinkter. Fastän nedärvda framträder de i ett delvis slumpartat men logiskt sätt. Under de två år som vargen utvecklas från valpstadiet till vuxenhet genomgår vargen kritiska faser i inläring eller snarare präglning. Resultat är att under de vuxna vargarnas ledning en anpassning till lokala förhållanden äger rum vilket garanterar framgång i jakt, socialt beteende och reproduktion. En vuxen varg präglad och anpassad på detta sätt kan inte enkelt byta beteende⁶², och om den gör det, beror det bara på verkliga svårigheter eller en alltför gyllene tillfälle. Moderna studier i vargars beteende har uppdagat detta⁶³. **Följaktligen, när vargar som skytt människor börjar bli nyfikna på dem är det ett säkert tecken på att de är allvarligt intresserade av människor som bytesdjur.**

När man granskar fallen där vargar har haft predation på människor och under vilka omständigheter dess händelser ägt rum framträder ett mönster, helt oberoende av tid och rum. Det tyder på att det är instinkt som gäller. Hur sådana instinkter är uppbyggda avslöjas när man granskar olika hundrasers uppförande. Varje hundras har sin egen tyngdpunkt i olika preationsinstinkter, och dessa nedärvs⁶⁴. Och det betyder att i framtiden kommer vargar att betrakta människor som byte, det är deras instinkt – när förutsättningarna är de rätta.

Vi vet nu – och som visas nedan – har vetat under århundraden, att kringströvande vargar som har ont om mat och som vänjer sig vid människor kommer – i slutändan – att börja utforka människan som ett alternativt bytesdjur. Under sådana förhållanden är en attack av en ensam varg farlig även för en kraftig man, en attack av en flock är dödlig. Det måste understrykas

åter och åter att habituerade vargar *kan inte handla på annat sätt!* De är fixerade i sitt beteende av instinkter som har tjänat dem väl under miljontals år. Vi kan inte förvänta oss att vargar lär sig nya saker på samma sätt som hundar⁶⁵. Hur, kan man då fråga sig, kan vargar *"bibehållas i ett blandad landskap med hus, bondgårdar, byar och städer"*?

"AVSLÖJANDET" AV SYNEN PÅ VARGEN GENOM RÖDLUVAN OCH VARGEN; DEN HISTORISKA BAKGRUNDEN

Den tyske filosofen Emmanuel Kant lär ha sagt *"Det vi lär os av historien är att vi ingenting lär av den"*. Dessa skämtsamma visdomsord har största relevans här. Kunskapen om människoätande vargar sträcker sig över århundraden och kontinenter, men har varit en av de bäst bevarade hemligheterna i Nordamerika, Kommunistiska Ryssland (Sovjet) men också i Västeuropa. Informationen rörande människoätande vargar förkastades och undertrycktes på alla sätt. Det är av vikt att visa här, åtminstone kortfattad, hur och varför detta skedde.

Material som berör människoätande vargar är inte vetenskap och kan aldrig bli "vetenskapligt". Att hävda något sådant baseras på en missuppfattning av vad vetenskap är inom det större begreppet lärdom. Vi får uppgifter om vargattacker på människor från ett stort antal källor, från vittnesmål av överlevande, från anteckningar av präster i kyrkböcker, från anteckningar i officiella handlingar och från utvärderingen av dessa anteckningar av kommissioner, polis, vetenskapsmän, historiker, tjänstemän och lekmän. Historiker har de bästa hjälpmedlen och bakgrunden att studera sådana rapporter och göra sammanfattningar⁶⁶. Forskare kan sedan uttolka materialet på ett sätt som inte historiker eller andra kan. Men vetenskapen kan enbart bidra med det som ligger inom inblandade forskares bakgrund.

Och sedan finns det vetenskap och vetenskap. Vad som rör vargens beteende och ekologi sorteras in under begreppet biologi vilket historisk kommer från naturkunskap. Den siste store forskaren som arbetade på det sättet var Konrad Lorenz, en av grundarna av den moderna grenen av djurens beteende (etologi) och han tilldelades Nobelpriset för sina insatser. Han hade inte mycket till övers för de moderna matematiska trenderna, utan förlitade sig på närgångna observationer, beskrivningar och sina Anekdoter (episodiska beskrivningar). Dvs han arbetade på samma sätt som Charles Darwin som otvetydigt gav mänskligheten den mest betydelsefulla förståelsen av det levande⁶⁷. Och vad som rör vargars biologi i allmänhet, för att inte tala om människoätande sådana, är mycket episodisk. En kvantitativ tillämpning skulle falla inom ramen för epidemiologi, men materialet är alltför begränsat och komplicerat för att man skulle kunna få några resultat från en epidemiologisk betraktelse. Dessutom använder sig epidemiologi av historiska data innan man använder statistik, dvs detektivarbete! Och det är inte bara vetenskapsmän som är kapabla av bra detektivarbete.

Innan vi börjar granska gällande historisk information om vargar som dödar människor, vill jag kommentera något av den kritik som ofta framläggs.

- Dödad av rovdjur är ett försök att dölja mord. Professon Ray Coppinger hänisar till tre sådana exempel. Det är något som angår polisen.
- Beskrivningarna är inte "vetenskapliga". Ett nedsättande omdöme som visar bristen på förståelse av vad vetenskap och lärdom är av kritikern. Historiska berättelser är till definitionen inte vetenskapliga, men lika sanna, liksom ett bra detektivarbete.
- Beskrivningarna är vinklade därför att författaren är jägare. Ett försök till smutskastning som bortser från den framgången för viltvård som leddes av jägarna. I Nordamerika räddades kontinentens biologiska mångfald och ledde till en stark

gräsrotsrörelse. Den amerikanska modellen för att bibehålla vildmark. Det var jägare som stod bakom det kontinentala bevarandet av natur utan vilken, som ett exempel, lagstiftningen för att skydda hotade arter inte skulle ha funnits i dag⁶⁸.

- Författaren hatar vargar och är därför partisk. Ett påstående som behöver bevisas men något sådant har jag inte funnit. Förr var hatet till vargen väl underbyggt genom fasansfulla upplevelser bland annat genom rabiessmittade vargar som bet ett stort antal människor. Dessa dog en plågsam död eftersom rabies var obotbar.
- Berättelser om vargar som dödar människor är påhittade och lögnaktiga. Vad finns det för bevis för detta. Historiska händelser klarlägger detta.
- Farhågor för vargar som dödar människor är överdrivna för att vinna politiska eller personliga fördelar. En kritik som gäller år båda hållen eftersom vargförespråkare också kan överdriva av samma skäl. Lösningen på detta är användandet av objektiv lärdom på alla berättelser rörande vargar, till att börja med av historiker. Frukten för vargen är under vissa omständigheter absolut giltig och människor som känner så förtjänar förståelse.
- Barns försvinnande kan lika väl ha haft andra orsaker än varg. Helt riktigt, men är inte giltigt för officiellt undersökta fall av predationsangrepp av varg. Det finns tillräckligt många väl dokumenterade fall så man behöver inte lägga till några tveksamma fall.
- Kanske det var så att ett oäkta barn av mamman för att undvika skammen tog ut barnet i skogen och övergav det. En intressant spekulering, men det finns inget känt verkligt fall.³
- Vargar inblandade i dödande av människor var i själva verket hybrider eller vargar uppväxta med människor som släppts fria. Verkliga vargar dödar inte människor. Ja, det finns väldokumenterade fall där hybrider dödat människor⁶⁹. Hundar och vargar parat sig med varandra varhelst vargar funnits, liksom med andra hunddjur såsom prärievargar och schakaler. All det säger att om det blir fler vargar får vi en ökning av de farliga hybriderna (och av rabiessmittade vargar), vilket knappast kan anses som önskvärt.
- Genom att överdriva faran från vargar har man i Finland använt denna metod för att få skolskjuts, något som betalas av samhället, när avståndet till skolan understiger de stipulerade 5 kilometrarna. Man kan bara gratulera Finland till detta när vargarna stryker kring bland husen och kan genskjuta barn på väg till skolan. Men det är en ganska originell ursäkt för att inte bedriva forskning som visar när vargar kan bli farliga för liv och lem.
- Det måste bevisas att vargen aldrig hölls i fångenskap och det måste finna ögonvittnen till attacken. Hur skulle polisen genomföra en mordundersökning med liknande förhållningsorder?
- Det kan inte kontrolleras experimentellt, alltså måste det förkastas. Förstörandet av mängder av dokument under krigstider och revolutioner över större delen av Europa är beklagansvärt. Indirekta metoder, beskrivna nedan, är enda sättet att kontrollera riktigheten.

Rödluvan och Vargen har verklighetsbakgrund

Hnas Friedrich von Flemming tillägnade 1719 sitt encyklopediska verk ”*Der Vollkommene Teutsche Jäger*” (Den fulländade tyske jägaren) till sin herre och regent, Friedrich Augusto,

3 Man kan påpeka här att det finns inget spädbarn med bland alla nedtecknade fall. Dessutom var ju avsikten att dölja att något barn fötts. Skyllde man på vargen erkände man det man ville dölja.

kung Polen. En andra del utkom 1724. Detta massiva verk i två delar om de vilda djuren och deras skötsel publicerades i Leipzig, Saxony, Tyskland. Jag äger upplagan från 1749 av dessa delar. Det var det ena av två lyckade försök att sammanställa allt om naturen och dess vilda djur i norra och central Europa på ett välorganiserat sätt⁷⁰. Verket, som är skrivet med liten stil, omfattar över tusen sidor och är rikt illustrerat. Även efter nutida mått är artbeskrivningarna, korta och koncisa, anmärkningsvärt korrekta och jag har citerat Flemming vad gäller hjortars biologi i min bok från 1998, *Världens hjorddjur (Dear of the World)*⁷¹. Flemming var en berest adelsman och förvaltare av egendomar. Han levde strax efter förödelsen från det 30-åriga kriget och var sålunda väl förtrogen med problemen från vargar under denna period (se utdraget från Grzimeks uppslagsverk nedan)..

Flemmings beskrivning av vargen är saklig och direkt. Han betraktar vargen som ett straff från Gud. Liksom han gör för hjorddjuren ger han en bra beskrivning av vargens biologi och fortsätter med att bryskt beskriva de allvarliga problemen som orsakas av vargar. Han konstaterar att under krigstider när vargarna inte förföljs blir de speciellt farliga, vargar följer i härens spår, tama och hållna vargar leder till att boskap angrips, att vargar är farliga för barn, att människoätande vargar är ofta äldre individer, att en kraftig man kan effektivt motstå ett angrepp, att vargar är skygga liksom att en del dör en tid efter att ha blivit biten av en varg. Han skrev mycket mera om vargen. Utöver dess biologi visar han detaljerat att vargen är ett farligt djur. Följaktligen ägnade han mycket utrymme på hur vargarnas antal skulle kontrolleras.

Kan man lita på Flemming?

Vilka motiv kan han ha haft i att informera sin härskare om alla vilda djur och sedan föra honom bakom ljuset vad gäller vargen?

Hur vågade han basera sin utförliga beskrivning om de kostsamma och tidskrävande åtgärderna för att kontrollera vargantalet på en lögn?

Att kontrollera vargen på Flemmings tid var en enorm operation, kostsam både vad gäller kapital och mänskliga resurser. Det krävdes kilometervis av nät, specialbyggda kärror för dessa nät och stora torkklador för att förvara näten. Hela byar tvångsrekryterades under hot om straff för att driva och fånga vargarna. Ekonomiska aktiviteter stördes och skatter blev lägre. Hur kunde någon våga något sådant baserat på lögn om vargar?

Hur kunde Flemming dölja en sådan enorm lögn? Om vargar var harmlösa varelser hade det varit allmänt känt och naturligtvis hade kungen som vaktade över sin skatt hade genom sina informatörer varit väl medveten om detta.

Adelskapet var vid denna tid mycket begeistrade i vilda djur. Deras professionella skogsvaktare var utomordentliga viltvårdare vilket vi kan se från de horn som pryder slott och de detaljerade beskrivningar som finns i jaktböcker. Flemmings verk avslöjar en förvånande kunskapsbas från praktisk erfarenhet av allt vilt. Dessa människor var alltför medvetna om varför vargen var för landsbygdsbefolkning skräcken själv. Grzimeks uppslagsverk uttrycker det så här: *"då ett inbrott av vargar i ett djurstall kan betyda ekonomisk katastrof för ägarna, som då inte kan betala sitt arrende eller erhålla det nödvändiga köttet för insaltning. Efter det trettioåriga kriget förökade sig vargarna och förhindrade ofta nya bosättningar"*.⁷² We hittar nästa identiska förutsättningar när vi granskar vargar i Ryssland⁷³.

Flemming erfarenheter kommer från själva hjärtat där broderna Grimms Sagor tillkom, däribland *Rödluvan och Vargen*. Dena berömda saga byggde alltså på verkliga händelser och var inte någon skröna av okunnigt folk. Dess syfte var att varna föräldrar och barn från att ge sig in i skogen när det fanns vargar där och att alltid vara vaksamma efter dem. Vargar som dödar människor var ett verkligt hot och den tiden samhälle gjorde vad det kunde för att minimera faran fastän medlen att begränsa vargen var kostsam och hade liten framgång. Redan då visste man att vargen trivdes i vildmarken. Följaktligen försäkte man begränsa vargens livsutrymme genom att förändra vildmarken till ängar, odlade fält, fruktträdgårdar och bosättningar. Vargar och vildmark betraktas båda som människans fiender under denna tid och plats.

Stryknin uppfanns snart efter Flemmings tid och förde med sig en kraftig nedgång i antalet vargar vid tiden för den Franska Revolutionen. Napoleons besegrade armé följdes av vargar under återtåget från Moskva vilket fick vargplågan att komma tillbaka fram till 1850-talet. Vargar var i princip utrotade vid tiden för Första världskriget i centrala och västra Europa. Men så länge vargar var vanliga i 1800-talets Tyskland fortsatte de att döda människor. 1820 dödades i storfurstendömet Posen i Preussen 19 vuxna och barn⁷⁴. Försök att förklara allt som beroende av rabiesmittade vargar betyder i alla fall att vargar är farliga där rabies existerar⁷⁵. Om det bara är rabiesmittade vargar som är farliga hur kunde då Flemming veta att vargar blir speciellt farliga när de fått smak på människor, eller att en attackerande varg kunde avskräckas, eller att vargar speciellt valde ut barn. Rabiesvargar biter alla, äter inte av sina offer och kan inte avskräckas.

Flemmings omfattande beskrivning av vargar gör mycket mer än att bekräfta sanningshalten av sagan om *”Rödluvan och Vagen”*. Den visar på hur man ska granska andra författares framställning av vargar. *Brehms Djurens Liv*, ett populärt uppslagsverk om djur som publicerades nästan 200 år senare målar upp en liknande bild som Flemming och redovisar statistik över människor dödade av vargar i Tyskland. 1975 års engelska version av *Grzimeks Encyklopedia*, erkänner Europas förflutna men understryker att *”I Nordamerika har vargforskare och friluftsmänniskor ingenting att frukta från vargen”*. Författarna stöder sig här på Dr Doug Clark noggranna genomgång. Dr Clark var chef för Fish and Wildlife bransch, Ontario Department of Lands and Forests. Pimlott stödde sig på samma källa. Clark var skeptisk till rapporter om anfall från vargar eftersom han erfarenheten liknade min egen från Kanadas kontinentala vildmarker, nämligen av mycket skygga vargar.

Men, lång innan sagan om Rödluvan, hade vargar grymma roller i den Nordiska mytologin⁷⁶. I den förkristna tyska uppfattningen om gudar och deras öden var Fenrir, en gigantisk varg, förutbestämd att döda den Oden, den mäktigaste av gudarna, under Ragnarök. Detta fastän Fenrir och Geri skapades och fostrades of Oden och var hans närmaste följeslagare. Den svekfulle Loke straffades av gudarna för mordet på Balder genom att ett av Balders barn, Vali, förvandlades till en varg som dödade sitt syskon, Narfi. Narfis tarmar användes för att binda Loke till en klippa. Vali straffade honom sedan ända till Ragnarök⁷⁷. Tydligen var även våra förfäder visste att vargar kunde döda sina föräldrar och syskon. Å andra sidan har vi den gamla bilden av vilda barn som uppfostras av vargar. Romulus och Remus eller Rudyard Kiplings Mowgli i modern fiktion. Men även här är vargbarnen rangmedvetna, och liksom för vargar, dominerar Remulus sin bror Remus och dödar honom.

RYSKA, FINSKA, INDISKA OCH ANDRA VARGAR

De flesta rapporterna om problemvargar kommer från Ryssland och Finland. Men språkbarrierna har varit svåröverstigligen. De viktigaste böckerna av Bibikov och Pavlov är fortfarande inte översatta till engelska i sin helhet och avsnittet om vargar i Sovjetunionen däggdjur blev inte tillgängligt på engelska förrän 1998. Ett manuskript av en amerikansk språkexpert, Will Graves, kom till min kännedom. Efter sin placering i Moskva började Graves läsa om vargar för att bättra på sina språkkunskaper. Varande jägare och friluftsmänniska blev han snabbt medveten om att den ryska litteraturen om vargar skiljde sig markant från dagens i Nordamerika. Han hade tillstånd att resa och träffade ryska vetenskapsmän som studerade vargar, däribland Bibikov och Pavlov. Han träffade och talade med utgivare av tidskrifter om jakt och natur, med författare till böcker i ämnet, men också med jägare och boskapsskötare. Överlevare av attacker från vargar fanns också med. En av de betydande upptäckterna han gjorde var att det fanns fem perioder där vargen var rikligt förekommande under de sista 150 åren i Ryssland. Varje sådan topp ledde till statliga kraftinsatser för att begränsa antalet vargar. Varje nedgång följdes av att kontrollen försvann till dess vargen åter växte till oacceptabla nivåer. Han kunde inte hitta någon utgivare för sitt manuskript som till stor del handlar om vargens roll i den ryska kulturen, däribland en stor rikedom av ordspråk om varg. Jag fann att boken var värdefull och efter en del editering godtog manuskriptet av en kanadensisk utgivare (2007, *Russian wolves. Anxiety through the Ages*. Detselig, Calgary. Kapitel 12 av Pavlov är också översatt som bilaga i Appendix A⁷⁸).

Den viktiga kunskapen från Finland gjordes tillgänglig på engelska tack vare Magnus Hagelstam. Återkomsten av varg till Finland återuppväcker gamla, men välgrundade säkerhetsfarhågor. Av största betydelse är att professionella historiker har granskat gamla tiders dödande av barn av varg och funnit uppgifterna vara korrekta. Skriftväxling och slutsatser finns som bilaga till den här rapporten (Appendix I⁷⁹).

Indiska vetenskapsmän har undersökt problemen med dödande av vargar i Indien, ett icke betydelselöst problem⁸⁰.

Sammantaget, det överväldigande materialet om människo-dödande vargar från Ryssland, Finland, Indien och andra platser⁸¹, följer till stor del samma mönster som i Flemmings historiska betraktelser från Tyskland. Jag kunde jämföra detta med mina personliga erfarenheter av ”besvärliga” vargar på Vancouver Island⁸², liksom med fortlöpande rapporter jag får om varghändelser där vargar är skyddade och breder ut sig. Före detta staterna (Yellowstone och New Mexico), i Sverige, Finland och helt nyligen i östra Tyskland. Det finns också nya rapporter från Kanada och Alaska om vargattacker riktade mot människor⁸³. Vi kan här också lägga till den infödda befolkningen förståelse av vargar⁸⁴, ⁸⁵. Sammantaget så ger allt detta, tillsammans med riktade studier i djurens beteende⁸⁶, en mycket detaljerad bild av de omständigheter när vilda vargar blir farliga för människor, liksom det säger oss när de är totalt ofarliga. Det faktum att flockar av vargar eller hybrider i fångenskap kan vara farliga är odiskutabelt⁸⁷.

UNDER VILKA FÖRHÅLLANDEN ÄR VARGAR INTE FARLIGA FÖR MÄNNISKOR?

Vargar är ofarliga när de är vid gott hull genom att ha tillgång till rikligt med naturligt byte, där de har liten erfarenhet av människor eller jagas. Detta är ingen nyhet⁸⁸. Men vargar kan lära sig att undvika jägare och fortfarande anfalla tamdjur. Vargar är följaktligen mindre farliga för människor där det finns en buffert av lättillgängliga tamdjur⁸⁹.

För att minimera riskerna för människor måste det alltså (1) vara få vargar i förhållande till bytesdjuren, (2) tillfälliga, sällsynta besök av människor eller (3) en självsäker, orädd, tom utmanande hållning av personer som rör sig i områden med vargar. Ett sådant självsäkert och orädd uppträdande hänger naturligt ihop med bärande av vapen. När vi är beväpnade skickar vi ut ett meddelande av mod och självsäkerhet med varje rörelse. Och det är avskräckande för alla stor däggdjur jag arbetat med under mina fältstudier som etolog. Det är inte själva jakten eller avlossandet av skott som gör vargar och andra rovdjur skygga, utan det självsäkra uppträdandet hos beväpnade personer. Vilda, friska vargar är så skygga och försiktiga under dessa omständigheter att de är inte åtkomliga med normala jaktmetoder, speciellt inte för psychjakt. Det kan tyckas ologiskt men misslyckad jakt är ett utmärkt skydd mot stora rovdjur.

Vad man måste undvika i närheten av vargar är flykt, snubblande, haltande liksom varje tecken på svaghet hänförligt till sjukdom eller utmattning. Att få och bibehålla ögonkontakt är absolut nödvändigt⁹⁰.

Vi kan gissa till orsaken till att friska vilda vargar som lever på naturligt byte är praktiskt taget ofarliga för människor de stöter på. De är fast i en tvångströja av kopplade instinkter och präglning under uppväxten. De kommer att handla enligt dessa instinkter och inlärd beteenden. De anfäller inte ett tänkbart byte som inte stämmer överens med vad de lärt sig. Att anfalla ett nytt slags byte kräver förkastande av vad de lärt sig och en långsam process av nylärande genom iakttagande av det nya bytesdjuret och ett mycket försiktigt närmande före attacken. Vargar kan inte riskera att vara djärva eftersom de kan skada sig själva när de anfäller ett okänt bytesdjur. Ju större skillnaden är i utseende, ljud och lukter av det nya bytesdjuret från vad de lärt sig i sin ungdom och uppväxt, desto större är motståndet till att pröva det nya bytet. Och det motståndet blir större om det nya bytet uppträder djärvt, självsäkert och orädd. Trots det, kommer vargar att utforska människor som alternativt byte, även om det inte är ont om mat, om de fortlöpande kommer i kontakt med människor och därigenom blir habituerade. Det kan inte understrykas starkt nog att habituering är ett steg mot att helt acceptera människor som bytesdjur. Habituerade vargar vill i slutändan anfalla som nästa steg för att testa det okända. Det är ett utforskande beteende som gäller för alla djur, inte bara vargar.

NÄR BLIR VARGAR MYCKET FARLIGA FÖR MÄNNISKOR

Vargar blir farliga när maten tar slut, vare sig det beror på brist på bytesdjur eller när de får jaktsvårigheter på grund av ålder, både gamla och unga djur, ensamma eller låg status i flocken, på grund av sjukdom, eller skadeskjutning av en jägare, eller när de reagerar på ett skrik från en skadad flockmedlem, eller när de förväxlar människan med annat byte. Välmående vargar kan också bli farliga när omständigheterna bringar dem i frekvent kontakt med människor när det finns rikligt med mat tillgänglig nära bostäder. Det här händer vid soptippar eller campingplatser. Men en absolut nödvändigt krav är att vargen är skyddad av lagen eller av annan orsak. När dessa förhållanden uppfylls kommer vargar att börja utforska människor som alternativt byte.

PÅ VILKET SÄTT BEDRIVER VARGEN UTFORSKANDET AV ALTERNATIVT BYTE?

En kort teoretisk sidoblick kan behövas: alla organismer – utan undantag – försöker leva i förutsägbara omgivningar och händelser. **Förutsägbarhet** är nyckelordet. Skälet till detta är att i de flesta fall energi och föda för att existera, för att inte säga föröka sig, är svåråtkomliga, och dess förvandling till tillväxt och arbete har dålig verkningsgrad. Det **billigaste** sättet att klara detta, vilket betyder att klara tillräckligt med energi och födoämnen för fortplantning, är att leva under ytterst förutsägbara förhållanden. För att få denna omgivning förutsägbar har organismer sätt att utforska och metoder för att få det okända att bli känt som är anmärkningsvärt lika varandra vare sig det gäller möss, får, vargar eller människor. Man gör små utflykter mot det okända följa av en snabb reträtt till det välkända till dess djuret samlar tillräckligt med ”mod” för att utforska lite djupare. Det sätt på vilket vargen utforskar och vänjer sig vid ett nytt bytesdjur är mycket långsamt och fortskrider under en lång tid. Vargen är till sin natur – och måste så vara – mycket försiktig. När den möter ett okänt bytesdjur är det sista utforskandet en attack⁹¹.

DE SJU STADIERNA SOM UTMYNNAR I EN ATTACK PÅ MÄNNISKOR

- 1) Bytesdjuren börjar ta slut inom flockens revir. Kan bero på ökat jakttryck på bytesdjuren, eller att bytesdjuren flyr området vilket kan resultera i total brist på byte. ELLER vargar mer och mer besöker soptippar nattetid. Vi upplevde det första under sommaren och hösten 1999. Hjortarna övergav ängsmarkerna där vargarna fanns och kom djärvt in till förorter och lantgårdar vilket orsakade – för första gången – mycken skada i trädgårdar. De sov nära ladugårdar och hus vilket de aldrig gjort under de fyra föregående åren. Markerna som brukade fungera som övervintringsplatser för trumpetsvanar, kanadagäss och flera arter utrymdes. De totala avsaknaden av vilda djur i nejden var mycket slående.
- 2) Under sitt näringssök började vargarna närma sig människornas boningar – nattetid! Deras närvaro annonserades av ett ljudligt skällande av gårdarnas hundar. En flock herdehundar rusade ut varje kväll för att möta vargflocken vilket resulterade i nattliga skalldueller. Vargarna hördes yla även under dagen.
- 3) Vargarna uppträder dagtid och observerar på avstånd människorna i sin dagliga göromål. Vargar är ytterst duktiga på att lära sig genom noggranna observationer⁹². De börjar närma sig byggnader dagtid.
- 4) Små kreatur och husdjur anfalls nära byggnader även under dagen. Vargar uppträder klart djärvare. De angriper gärna hundar och förföljer dem upp på verandor. Människor som rastar hundar måste försvara sina hundar mot en eller flera vargar. Anfallen är fortfarande trevande och en del hundar klarar sig. I det här stadiet koncentrerar sig vargarna inte på människor, utan anfaller husdjur och små kreatur bestämt. Men de kan hota människor med blottade tänder och morningar när man försvarar sina hundar, eller visar sig nära en löptik, eller nära ett byte eller kadaver som försvaras av vargarna. Vargarna försöker fortfarande hävda ett revir.
- 5) Vargarna börjar testa större boskap vilket visar sig som avbitna svansar, revor i öronen och bett i hasorna. Kreaturen flyr ofta genom stängslen och söker skydd i ladugården. De första mera allvarligt sårade kreaturen hittas med svåra skador på juver och i

bäckentrakten och måste ofta avlivas. Vargarna beteenden blir allt djärvare och nötkreatur och hästar kan dödas även nära husen när djuren söker skydd där. Vargar kan förfölja ryttare och även omringa dem. De kan springa upp på verandor och titta in genom fönstren.

- 6) Vargar börjar intressera sig för människor och kommer mycket nära. I början studerar de människorna från nära håll under flera minuter. Man växlar nu från revirhävdande till att börja betrakta människor som byte. Vargarna kan göra försiktiga, nästan lekfulla, attacker då de biter och drar i kläder och nafsar på olika platser på kroppen. Möter de motstånd drar de sig tillbaka. De försvarar slaget byte genom att gå mot personer morrande och skällande på en 10-12 stegs avstånd.
- 7) Vargar anfaller människor. De första attackerna är klumpiga då vargarna har ännu inte lärt sig hur man effektivt slår det nya bytet. De som attackeras kan ofta klara sig på grund av klumpigheten i attacken. En vuxen, modig kan troligen försvara sig och till och med strypa en anfallande varg. Men mot en vargflock finns det inget försvar och till och med två beväpnade män kan bli dödade. Vargar i flock är mycket effektiva predatorer och de kan döda svartbjörnar och tom grizzlybjörnar⁹³. Vargar försvarar slaget byte.

Attacken behöver inte vara i predationssyfte utan är mera en detaljerade utforskning utan att ha varit orsakad av hunger. Det förklarar varför det händer att vargar bär bort levande barn som kämpar emot och varför de inte alltid äter av offer de dödat. De överger dem på samma sätt som de kan döda rävar och lämna dem. Skador på en anfallen person kan vara mycket lindriga, speciellt när man betänker kraften i en vargs käkar⁹⁴.

NORDAMERIKANSKA FORSKARE SOM STUDERAR PRÄRIEVARGENS BIOLOGI KAN FÖRUTSE NÄR DEN ÄR PÅ VÄG ATT ANFALLA MÄNNISKOR, VARGFORSKARNA KAN DET INTE

En liknande, förutsägbar utveckling har helt oberoende beskrivits för stadsprärievargar i Kalifornien som har varit inblandade i attacker på barn⁹⁵. Det är ett mönster under vilket prärievargen tappat skyggheten, blir allt djärvare och dödar tamdjur, för att slutligen rikta in sig och anfalla barn i stadsmiljö. Vargar följer i stort sett samma mönster som prärievargar, signalerande sin avsikt att attackera människor lång innan det händer. Mönstren är mycket lika eftersom båda arterna har samma sätt genom utforskning att göra det okända känt.

Nordamerikansk expertis om attacker på människor är inte bara tunn, utan experterna är i ett stadium av förnekande. De har skapat bilden av den ofarliga vargen som inte skadar människor och anser att berättelsen om Rödluvan och vargen är baserad på myter och vidskepelse. Är anfallen på barn av stadsprärievargar bara myter och vidskepelse?

UTFORSKANDE OCH ANDRA MELLANHAVANDEN

Det föregående uttömmer inte allt om varg-människa mellanhavanden. Vargar, och prärievargar, kan göra rena misstag. Ett exempel, en tidig decemberkväll 1965 gick jag över en frusen sjö, snöhöljs och släpade mödosamt på den flådda kroppen av ett bergsfår. När jag tittade upp såg tre vargar, två började göra en stor båge runt mig medan den tredje sprang

snabbt rakt emot mig. Jag följde vargen i kikarsiktet när den vek av för runda mig på ungefär 15 stegs avstånd. Efter några få språng fick den vittring av mig. Vargen försökte stanna, ramlade baklänges, kom på fötter och sprang sin väg så fort den kunde. Det var helt tydligen att den tagit fel på vad jag var för något. En novemberkväll smög jag långsamt på jakt efter vitsvanshjort genom en kulle med aspar och i djup lössnö i Wainswright militära övningsfält i Alberta. Min smygning härmade ljudmönstret av en betande hjort. Plötsligt exploderade snön framför mig och på en sekund var jag omgiven av tre prärievargar. De stirrade på mig några sekunder och försvann sedan åt tre håll med största möjliga hastighet. Fel byte. Jägare som lockar på älg har fått vargar på mycket nära håll. Under flera sådana tillfällen har den överraskade jägaren skjutit vargen. En som inte gjorde det såg till sin förvåning hur vargen lade sig ner bredvid honom och gnydde lågt. En andra varg kom och båda iakttog jägaren på nära håll innan de vände och sprang sin väg. I två andra fall hörde jag hur vargar helt oprovocerat när de såg jägaren sprang mot honom och sköts på nära håll. Sårade vargar kan anfälla jägaren vilket jag kan intyga. Likaså kan en vargflock som hör skriket från en dåligt träffad varg attackera jägaren. En del vargar blir lätt habituerade av mat. Ensamma vargar utan flock kan bli gansak tama och toleranta mot människor medan de försöker bilda ”flock” med hundar. Jag såg ett sådant fall som hade att göra med den siste överlevaren of en besvärlig vargflock. Jag såg hur denne ensamme varg lyckades nästla sig in i en flock av fem fårhundar, en flock som tidigare varit fiender till vargflocken. Vargen dödades senare den 12:e mars 2003 sittande bland hundarna. Uppförandet hos en ensam varg nära Juneau, Alaska, som tog och bar iväg på små hundar och som närmade sig människor med hundar är troligen ett liknande fall. En ensam varg som försöker skaffa sig sällskap⁹⁶.

Fastän vargar kan vara fastlåsta genom instinkt och prägling under sin långa mognadstid behåller de nyfikenheten att undersöka det som är nytt. Fastän extremt skygga för människor följde ofta vargar mina spår i snön, då och då ända fram till kojan. Jag kunde se var de suttit i snön nära kojan tyligen lyssnande på vad som hände på insidan. Grizzlybjörnar gjorde samma sak. De tidiga utforskarna av prärien berättade att vargar, som var helt utan erfarenhet av europeer, kom när för att betrakta och stjäla från lägret. Vi vet nu att faran från dessa vargar var liten eftersom de fortfarande var under inflytande av sin hårda prägling vilken tar tid att lösa upp och anpassa för ett nytt bytesdjur. Men detta envisa om än tveksamma utforskande är nödvändigt för vargar för att på ett säkert dra fördel av tillfällen till mat när sådana yppar sig. Det är en universell drivkraft för djuren.

Om man betänker denna prägling med att vargar lyckas betvinga byten så farliga som svartbjörnar och grizzlybjörnar, för att inte tala om en stackars människa hur kan man förvänta sig att vargar ”*kan existera i det blandade landskapet som omger hus, lantgårdar, byar och städer*”?

VANLIGA MISSTAG

Rapporten av Linnell m.fl. *Frykten för ulven*, av det Norska Institutet för Naturforskning NINA, är ett mycket intressant dokument. Det ger en del goda rekommendationer, men i ett försök att lugna uppdragsgivarens farhågor, konstaterar det att avfall av vargar verkligen är mycket sällsynta. Dvs, läsaren får det intrycket att det finns mycket litet eller inget att frukta från vargar. Det är det grundläggande misstaget att använda sannoliksbedräktande på ett felaktigt sätt. Det riktiga sättet är att tala om för uppdragsgivaren att när a, b, c, d och e gäller

då är risken för attack av varg på människa minimal. Å andra sidan, om f, g, h, i, k och j gäller då är det nästan säkert att en attack kommer. Låt sedan uppdragsgivaren välja.

Därför, med risk av upprepning, risken för attack på människor är praktiskt taget noll om:

- a) Vargar är sällsynta eller saknas – såsom var fallet i Nordamerika under större delen av 1900-talet .
- b) Vargar jagas fortlöpande, vilket riklig erfarenhet och beteendestudier får oss att anta att detta leder till extremt skygga för människor, oche sjuka – men speciellt – vargar under habituering tas fortlöpande bort.
- c) Vargar har rikligt av varierande naturligt byte och det finns inga tillfällen av opportunistisk habituering till mänsklig föda av typen köksavfall, öppna soptippar eller campingplatser där besökarna matar vargarna.
- d) Där vargar, efter att ha gjort slut på sitt naturliga byte har tillgång gott om tamboskak och husdjur.
- e) Det finns inget tillfälle för vargar att smittas av rabies då det inte finns naturligt. Vargar ska inte heller ha tillfällen att bilda varghybrider.
- f) Viltvårdare och Länsstyrelsens tjänstemän vet vad som krävs för att hålla nere risken för vargattack och aktivt eftersträva detta och verka för att människor i närheten vet hur man känner igen farosignaler.
- g) Där personer som stöter på vargar undviker alla tecken på svaghet, rädsla, osäkerhet och sjukdom utan uppträder djärvt, lugnt och bestämt när de konfronteras av vargar. Drarr sig tillbaka med ansiktet mot vargarna och vänder inte ryggen till.

Däremot är risken för att vargar anfäller människor mycke hög eller nästan oundviklig då:

- h) Vargar är mycket talrika.
- i) Vargar skyddas av lagen eller annan orsak och upplever inte människor som jägare.
- j) Då naturligt byte minskar i variation och mängd.
- k) Där det finns gott om tillfällen att regelbundet hitta mat från köksrester eller soptippar eller lättfångade alternativ till naturligt byte som olika tamdjur.
- l) Där kreatur är oåtkomliga eller sällsynta och räcker inte för att föda vargar någon längre tid⁹⁷.
- m) Där ”experter” talar om för människor att vargar är ofarliga och därigenom blir invaggade i falsk säkerhet.
- n) Där vargar får tillfälle att besöka bostäder och närma sig människor på nära håll för att iakttaga dem i lugn och ro och komma ostraffat undan när de dödar husdjur eller skadar boskap.
- o) Där vargar inte avskräcks efter en attack och därför blir bara temporärt bortmotade, medan offret kritiseras och får veta att det är hans fel och vargarna beteende förklaras bort i ”vetenskapliga” termer.
- p) När personer om möter vargar springer, tittar bort, vänder ryggen till, visar tecken på rädsla, fysisk osäkerhet eller sjukdom.

Om detta gäller är en dödlig attack av vargar praktiskt taget oundviklig!

En andra ännu dödligare synd är att **felaktigt åberopa vetenskaplig prestige** för att lugna människorna. Det görs genom att hävda att rapporter som Linnells m.fl. från 2002 är

”vetenskaplig”. Det är helt riktigt att rapporten skrevs av vetenskapsmän. Men en rapport skriven av vetenskapsmän gör den inte automatiskt till ”vetenskaplig”! Låt mig uttrycka det på följande sätt: Bara för en vetenskapsman sjunger en sång gör det inte sången till ”vetenskap”! Uppteckningar och reportage om vargattacker på människor till historikernas disciplin. De har den utbildning och träning och rätt professionella inställning för att dra giltiga slutsatser efter att ha granskat sådant material. Deras arbetsmetoder för att komma till resultat är helt skilt från vetenskapsmannens⁹⁸, men resulterar i alla fall till korrekta slutsatser. Som exempel kan nämnas den fantastiska boken av en historiker, *North American Buffalo* (1951) av Frank Gilbert Roe⁹⁹. Vetenskapsmän kan handla som intelligenta, duktiga lekmän och komma till helt rätt resultat, men det åligger dem att känna sina begränsningar och inte åberopa sin prestige som forskare när det inte kan styrkas. Dessutom, som jag påpekat tidigare, anser jag att rapporten har brister i grundläggande kunskaper i djurens beteende, vilket tar mig till nästa villfarelse.

Villfarelsen om ”det orimligt goda”. Det är vanligen förekommande i litteraturen som argumenterar för bevarandet och speciellt för nyintroduktionen av vargar att läsa att friska vilda vargar inte biter människor, vilket rabie-smittade vargar gör. Beskyll inte de friska vargarna för detta! Även om friska vargar är totalt ofarliga, vilket de inte är, hur trösterikt är det att veta att om du blir biten av en rabie-smittad varg så är det faktiskt inte vargens fel utan beror på rabiesviruset? Är faran att bli biten av en rabiesvarg mycket bättre än att inte bli biten alls. Om man får in vargar – där inga fanns förut – bara ökar risken att bli biten av en rabiesvarg, varför inplantera vargarna till att börja med? Rabies är en vida spridd epizootisk sjukdom i små rovdjur och fladdermöss, som ibland smittar vargar. På vad sätt är en epizootisk sjukdom bland vargar överlägsen samma sjukdom där det inte finns vargar. På vad sätt lugnas vi av att rabie-smittade vargar biter människor till skillnad från friska vargar? Är det inte bättre att bli biten av en frisk varg, eller alla bäst att inte bli biten alls? *En absurd slutledning!*

Samma farhagor är giltiga för försäkringen – om man nu kan kalla det en sådan – att genetisk rena vargar inte är farliga, men hybrider med hundar är det. Eftersom alla hunddjur bildar hybrider, inte minst tamhundar och vargar¹⁰⁰, är inte tillkomsten av vargar ett sätt att öka riskerna genom hybridiseringen av vargar och hundar?

”Villfarelsen om det underbara ekosystemet” Argumentet är att vargarna behöves för att återskapa ”ekosystemet” och ”ekosystemets funktioner” och att detta är en ögonblickligen förståbar, totalt självklar relation som ger de *högsta* värdena ur ekologisk och social synvinkel. Och om man har det minsta lilla tvivel då är man avslöjad som ”ovetenskaplig” och icke läskunnig. Men låt mig ha mina tvivel. Under min bana som miljövetenskapsman har jag hört detta fler gånger än jag dra mig till minnes. Men när jag frågar vad man egentligen menar är resultatet oundvikligen förvirring och oförmögenhet att ge ett svar. Naturligtvis finns följder, både direkta och indirekta, när vargar återetablerar sig i ett område. Men när man återskapar denna ekologiska delmängd behöver denna påverkan ställas mot de förändringar i ekologi och socialt som ska bäras av de delar av samhället som drabbas. Till exempel kan man påpeka att när man får tillbaka ett ekosystem med rovdjur som kommer i kontakt med gräsätare får man också tillbaka de sjukdomar och parasiter som hör ihop med ett sådant system. Dessa sjukdomar och parasiter kräver både rovdjuret och gräsätaren för sina levnads-cykler. Är spridandet av dödliga sjukdomar genom att tillåta vargar i *”det blandade landskapet som omger hus, lantgårdar, byar och städer”* en sådan underbar tanke att man kan envisas med att fortsätta och låta de drabbade medborgarna bära följderna? Och, jag ber, var har man tagit hänsyn till detta före återinförandet av vargar?

”Villfarelsen om den naturliga balansen”. Vargar behövs för att hålla ”balans” i ekosystemet, så att ekosystemet kan ”sköta” sig självt. Ett argumenterande som baseras på oförmögenheten att särskilja mellan negativ och positiv återkoppling. Våra kroppar fungerar genom negativ återkoppling. Ekosystem har positiv återkoppling. Dvs, ekosystem är inte balanserade då positiv återkoppling inte kan ”korrigera sig själv” vilket negativa system gör. Blodsockerhalten balanseras i en klassisk negativ återkoppling. Det gäller inte för populationer av djur . Men de påverkar varandra, ökar eller minskar, då varje population är under positiv återkoppling och verkar försöka att växa. Det här kan resultera i en remi-situation som verkar som återkoppling, men det är det inte. Att ta in vargen i den här diskussion är ett tomt meningsslöst argument.

”Villfarelsen om vildmarken” . För att avsluta mängden av villfarelser måste vi kvickt beröra villfarelsen om vildmarken. Det är en Nordamerikanskt påhitt till vår globala kultur. Den baseras på det vanliga antagandet att Amerika före Kolumbus var en jungfrulig vildmark med några få infödingar, som levde på ett förståndigt ekologiskt förnyelsebart sätt – en så överlägsen bild av infödingarna som ädla vildar som någonsin funnits. Arkeologiska bevis visar tvärt emot att amerikanska kontinenten – liksom alla bebodda världsdelar – utnyttjades till fullo av sofistikerade kulturer och med delvis täta befolkningscentra. När europeiska sjukdomar och folkmord snabbt minskade på inhemska befolkningar och indianernes tunga hand togs bort blev det en explosion av ”vildmark”. **Vildmark i den amerikanska betydelsen är skapad av den europeiska civilisationen.** Det fanns ingen vildmark som sträckte sig över den amerikanska kontinenten i den pre-kolumbianska tiden. Att automatisk åberopa ”vildmarks” värden är liknande att åberopa ”ekologiska” värden. Det skulle behövas en debatt i Sokrates anda med frågeställningar huruvida vildmark ska få utbreda sig i *”det blandade landskapet som omger hus, lantgårdar, byar och städer”*.

- 1 Synen att vargen var harmlös spreds först i Lenins och Stalins kommunistiska Sovjet uppenbarligen för att rättfärdiga att landsbygdsbefolkning avväpnades, utvecklades den sedan oberoende i Nord-Amerika. Det är den nord-amerikanska versionen som sedan överfördes till Europa . Ref till Appendix A. Pavlovs kapitel i Will Graves verk från 2007 *Russian wolves. Anxiety through the Ages*. Detselig, Calgary, Alberta, Kanada. I Eurasien är vargar fortlöpande involverade i attacker på människor någon som rapporteras fortlöpande av nyhetskällor i Ryssland, Kasakstan, Uzbekistan, Indien eller Bortre Asien. Ett exempel ”I de torra slätterna i västra Uzbekistan har ett 20-tal bybor rapporterats skadade av vargar under en fem-månaders period. Två av dem – i Muniak – dog tidigt i februari av sina skador”. Radio Free Europe, 15:e mars 2005, Centralasien i en artikel med rubriken *Samlevnad vargar och människor bevisas vara svårt*.
- 2 Se del II
- 3 På sidorna 29-30 i National Wildlife, februari/mars 2007 i en artikel ”Häftiga rovdjur” (Sexy beasts) av Paul Tolmé läser vi: ”Vargar förblir skräckvarelser än idag vilket illustreras av en kanadensares död 2005. När Kenton Carnegies lemlästade kropp upptäcktes nära en avlägsen bosättning vid en gruva vid Points North Landing lades skulden ögonblickning på vargar av Kanadas Ridande Polis. Historien blev rubriker över hela världen. Men när den kände vargbiologen Paul Paquet från Världsnaturfonden undersökte händelsen såg han ögonblickligen att en svartbjörn hade dödat Carnegie. ”*Fallet var feltolkat från början*”, säger Paquet. ”*När jag granskade bilderna såg jag ögonblickligen björnsår*”, säger Paquet. Jag har visat i min skriftliga edliga inlägga att dessa, och andra uttalanden i detta fall, av Paul Paquet är felaktiga.
- 4 James Gary Shelton 1998 *Björnangrepp* (Bear Attacks). Pagany Productions, Hagensborg, BC. Shelton visar detaljerat hur brutalt offren för rovdjursattacker blivit förföljda och förtalade i Kanada och USA.
- 5 Vid ett symposium om vilda djurs habituering anordnat av The Wildlife Society i Madison, Wisconsin den 27:e september 2005 avslöjades det att i Arizona hindrades myndigheterna från att avlägsna en farlig puma från ett bebott område av en stor människomassa av djurrättsaktivister med plakat som bland annat sa att det var en ära att bli dödad och uppäten av en puma.
- 6 Mark E McNay 2002. Varg-människa incidenter i Alaska och Kanada. En granskning av fallen. *Wildlife Society Bulletin* 30(3): 831-843 (Wolf-human interactions in Alaska and Canada: review of the case history)
- 7 Russel J. Rutter och Douglas H. Pimlott 1968 *Vargens värld* (The World of the Wolf). Lipincott C. New York sidorna 16-28 *Vargar är ondskans symbol* (Wolves are symbol of evil) och sidorna 29-42 *Kriget mot vargen* (War on wolves).
- 8 David L Mech 1970. *Vargen* (The Wolf). The Natural History Press, Garden City, New York.
- 9 Mark E. McNay. Se not 6.
- 10 Dr Ludwig Carbyn, Kanadas främste vargbiolog, hade ett givande arbete med habituerade vilda vargar i Jasper och Wood Buffalo National Parks. Lu Carbyn (2003) *The Buffalo Wolf*. Smithsonian Books.
- 11 Heryk Okarma 1997 *Vargen* (Der Wolf) Parey Buchverlag, Berlin på sidan 130. Det som är anmärkningsvärt är att Okarma, en polsk biolog, instämmer i tvivelmålen uttryckta av nordamerikanska forskare vad gäller historiska data. Men han refererar korrekt till Pavlov men vågade inte lita på det eftersom Pavlovs händelser inte kunde bekräftas av oberoende källor.
- 12 På grunda av det ökande antalet konfrontationer mellan vilda djur och människor organiserade The Wildlife Society ett symposium i ämnet *Habituering* i Madison Wisconsin den 27:e september år 2005. Jag var inbjuden att ge ett öppningstal. Texten finns i Appendix B. Jag var sedermera ombedd att skriva en artikel för första numret av en ny tidskrift utgiven av Wildlife Society. Geist, V. 2007. ”Hur nära är för nära?” *The Wildlife Professional*. 1/1 sidorna 34-37.
- 13 Se Lu Carbyn not 10
- 14 Se Appendix C, en historisk tillbakablick på vargen i Nord-Amerika.
- 15 Wolf Park *Handbok i att hålla vargar och varghybrider* (Guidelines for keeping wolves and wolf-hybrids) Hary Frank (ed.) 1987. *Människan och Vargen* (Man and Wolf). Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, Holland. Raymond Coppinger och Lorna Coppinger 2001 *Hundar* (Dogs), Scribner, Simon & Schuster, New York. Se Del I som berör skillnaderna mellan hundar och vargar. Jerome H Woolpy och Benson E Ginsburg. 1967. ”*Vargens socialisering. En studie av ett vilt djurs temperament*” (Wolf Socialisation.) A study of Temperament in a Wild Species). *American Zoologist* 7:357-363.
- 16 Berättelsen handlar om den ensamma vargen Romeo som försöker få social kontakt och själ hundar utan att skada dem. http://www.juneauempire.com/stories/020807/loc_20070208018.shtml.
- 17 Geist, V 2003. Vancouver Island wolves. *The Virginia Wildlifer, Juni 2003, sidorna 35-39. Appendix D*. Obs översatt under titeln ”*När vargen kom till byn*”.
- 18 Utdrag från J.D.C. Linnell m. fl. 2002 *The Fear of Wolves*, Norsk Institutt for Naturforskning NINA. Oppdragsmelding 731, Trondheim, Norge, ISBN 82-426-1292-7.
- 19 Se not 17
- 20 Den 26:2 mars 2007 hotade en flock på fem vargar vår granne och hans hustru när de attackerade deras hund. Näst kom de tillbaka men min granne var beväpnad och sköt den aggressivaste av vargarna. Händelsen rapporterades i lokaltidningen och lokal-tv. Den var den enda händelsen av många som rapporterades i nyhetsmedia. Julia Caranci 2007 Varning för vargar (Beware of wolves). *Albemi Valley Times*. Onsdag, 28:e mars 2007 första sidan.
- 21 Se not 17

- 22 Appendix E, en rapport av Canadian Broadcasting Corporation av svar från lyssnare när de sände fallet med Kenton Carnegie. Här finns en samling Varg-människa incidenter som aldrig kom ut i kanadensiska nyhetskanaler.
- 23 Bristerna i att rapportera dödliga vargattacker har en stor inverkan på den ryska dokumentationen. Se kommentarerna av S. Korytin och Pavlov i Appendix F och A.
- 24 McNay citerade 2002 från Mech, L. D. 1998 "Vem är rädd för den stora stygga vargen? Who's afraid of the big bad wolf?" Nyutgåva *International Wolf* 8(1): 8-11.
- 25 Janice Koler-Matznick 2002. Tillbaka till hundens ursprung (The origin of the dog revisited) *Antozoös* 15(2) 98-118.
- 26 Wolf Park Guidelines, se not 15
- 27 J. Beatty. 2000. Vargarna på Vargas Island alltför vana vid människor enligt en besökare. *The Vancouver Sun*. 5:e juli, sidorna A1-2.
- 28 Linda Wilson Fuoco och Chico Harlan, *Obduktion bekräftar att varghundar dödade ägaren*. (Wolf dogs kill owner, autopsy determines). Onsdag den 19:e juli 2006
- 29 Boken titel. "Vargen i viltvården" (The Wolf in Game Management), Författare Mikhail P. Pavlov. Utgiven första upplagan 1982, en andra upplaga 1990, Utgivare: Agropromizdat, Moskva, Kapitel 12. "Vargens farlighet för människan" (The danger of Wolves to Humans" (sidor 136-169), Översatt från ryskan av Valentina och Leonid Baskin och Patrick Valkenburg. Sammanställd av biologerna (vilda djur) Patrick Valkenburg och Mark McNay. Dr Lenid Baskin är en välkänd rysk zoolog som jag arbetat med och haft som medförfattare. Appendix A. (Detta kapitel finns översatt till svenska i Elis Pålsson bok "Vargens Näringsök och människan)
- 30 Utgiven 2003 ISBN 91-631-3651-1. se föregående not.
- 31 Se Mark McNay 2002 not 6
- 32 David Mech och Doug Pimlott stödde sig den noggranna arbete som gjorts av Dr. Doug Clarke, Chef över Fish and Wildlife bransch i Ontarios Department of Land and Forests. I ett icke utgiven artikel under namn "Odjuret i Gévaudan" (The Beast of Gévaudan) var hans slutsats: "I den långa listan av bekräftade vargattacker är det klart att den ryska baronen i sin troika är en folksaga, men den rabiessmittade vargen är en grym verklighet. Mönstret är genomgående. De berömda vargarna i medeltida sånger och sagor är alla rabiessmittade#. Sidan 26 hos Ruttter och Pimlott 1968.
- 33 J. D. C. Linnell med flera 2002 Frykten för ulven, Norsk institutt for naturforskning NINA oppdragsmelding 722. (Fear of the wolf) OM731 ISBN 82-426-1292-7
- 34 Baker. R. O. Och R.M. Timm 1998. *Handhavande av konflikter mellan prärievargar och människor i städer i södra Kalifornien* (Management of conflict between urban coyotes and humans in southern California) sidorna 229-312 i R.O. Baker och A. C. Crabbs (editorer) *Proceedings 18th Pest Conference*, University of California.
- 35 Janice Koler-Matznick 2002 se not 25
- 36 Appendix G, Kommentarer till NINAs Rapport "The fear of Wolves".
- 37 Will Graves 2007. *Vargar i Ryssland. Rädslan genom tiderna*. (Russian Wolves. Anxiety through the Ages). Detselig, Calgary, Alberta, Canada. Appendix H.
- 38 Frånvaron av vargar i Kalifornien: Jag stödde mig på den mycket genomgripande historiska behandlingen av Dale McCulloch 1969. *The Tule Elk* U. California Press sidan 17. Vargen saknades historiskt från ett större område än centrala Kalifornien. Se också i Young och Goldman 1944 Del två. Vargar fanns inte historiskt i största delen av västra USA.
- 39 Se inledningen af Mark McNay 2002.
- 40 Se också den utomordentliga sammanfattning av Mark McNay 2002.
- 41 Katrina Outland, Vem är rädd för den stora, stygga vargen (Who's afraid of the big, bad wolf). *Journal of Young Investigators* Vol. 11 Issue 5, November 2004
- 42 Jag har inga bevis för att detta verkligen hände utom från förtroliga samtal. Emellertid tvivlar jag inte på uppgifterna eftersom dödande av valpar sommartid i Ryssland var en av bästa metoderna för att hålla vargarna i schack. Se sidorna 268-69 i Heptner med fl (1967) i *Sovjetunionens däggdjur* (Mammals of the USSR). Engelsk översättning utgavs av Smithsonian Inst. Washington, DC.
- 43 Dr Tom Bergerud skrev till mig angående rabies i vargar i en e-post 7:e mars 2007: "Det finns inte mycket om vargar (i hans bok) hjorden var på 350 000 och vargarna hade hejdat ökningen – de fick rabies under en 3-4 års period och hjorden exploderade till över 700 000 och när de gjorde slut på maten sjönk reproduktionen 90 – 60 % och hjorden minskade. Rabiescykeln har mycket kraftig Elton kallade det slädhundssjukan. De tror det är rabies som började med kontakter med Europa".
- 44 Jag fick en viktig not den 17:e januari 2007 från Dr. Raymond Coppinger, Professor i Biologi vid Hampshire College och en vida erkänd expert på hundfamiljen, både vilda och tämjda. Hans senaste bok var med Lorna Coppinger 2001, *Hundar* (Dogs) Scribner, Simon & Schuster, New York.
Val – I läste just din artikel om vargar som dödar – den påminde mig om en egen upplevelse. Jag arbetade på Baffin Island. (Jag samlade alger och växter från 30 meter under vattenytan till toppen av Penny Ice Cap. Varför gjorde jag det 1970? – Jag fick betalt.) En natt (två timmar lång) snöade det och jag beslöt att flytta lägret högre upp. – Under tiden märkte jag att vargar betraktade mig – När jag flyttade på mig märkte jag att de följde efter – slutligen blev jag mycket nervös – och jag startade turen tillbaka till staden Pungnurton. Det tog mig tretton timmar att komma fram och de följde mig större delen av vägen. När jag berättade om mina upplevelser för Sam Ransom, den statlige jägaren, frågade han mig varför jag inte satte ett skott i dem och jag berättade att jag inte hade något

vapen. När jag sa att jag inte hade något gevär talade han om att jag var en förbannad idiot som gav mig ut i vargtrakter obeväpnad. Jag berättade för honom om mina samtal med David Mech och "ingen blivit dödad av varg". Ha sa något i stil med "Och du trodde på det" och lämnade mig. Jag har en bok av tre flickor från Alaska som tog över faderns fällor när han blev sjuk och dog (en bok som Ernie Pyle uppmuntrade dem att skriva). En bok som beskriver hur vargar jagade ekippage med slädhundar. Jag nämner det här bara för att "aldrig dödad av varg" som var så vanligt under 70--talet baserades på vilket urval av litteratur.? Den andra sidan av historien, utan att bli långrandig – jag känner till varg-prärievarg som dödar ett barn en historia om en dingo som dödar ett barn som visade sig vara maskerade barnamord. Var du beväpnad under alla år som du gjorde dina förstudier under 60-talet?

45 Se Mark McNay 2002

46 James Gary Shelton 1998 *Anfall av björn* (Bear attacks). Pogany Productions, Hagensborg, B.C. Shelton följde upp intervjuade personer som varit inblandade fyra dödliga eller nästan dödliga anfall av björn. I tre av fallen fanns inget vapen eller det kom för sent. Bara i ett fall dödades två beväpnade jägare av en grizzly. I alla fall där vargar skadade någon var man obeväpnad med skjutvapen, yxor även för en stark karl har visat sig både här och i Ryssland att inte duga långt. Anfall av vargar på beväpnade personer är av naturliga skäl svåra att hitta eftersom de i allmänhet inte rapporteras. En vän, en boskapsskötare, från Saskatchewan tog kontakt med mig i november 2005 och berättade om en granne som när han jagade hjort plötsligt attackerades av tre vargar. Han sköt två och den tredje flydde.

47 Giltigheten av denna slutsats styrktes när min granne djävrt tog sig an en flock av 5 vargar på 3-5 meters avstånd den 26:e mars 2007, av vilka två närmade sig aggressivt morrande och visande tänderna under tiden som de andra tre fortsatte attacken på hans gamla hund. Den äldsta referensen jag har som bekräftar detta är från Han Friedrich von Fleming som 1749 konstaterar att även en gammal människoätande varg ryggar tillbaka från en stor karl. Ett skäl varför barn är det föredragna bytet när vargar jagar människor. Hans Friedrich von Fleming år 1749 i *Der Vollkommene Jäger, Leipzig sidan 108. Alla etologer som arbetar med habituerade eller tama vargar är mycket medveten om denna princip.*

48 Prof. Harry Frank skrev till mig: "Vargar är mycket känsliga för vertikal storlek. Man kan nästan se beräkningarna i en socialiserad vargs ögon när han möter en obekant person."

49 Banfield, A. W. F. 1964. Recension F. Mowat's Never Cry Wolf. Canadian Field naturalist. 78:52-54; Pimlott, D. H. 1966. Recension av F. Mowat's Never Cry Wolf. J. Wildlife Management. 30:236-237.

50 David Mech 1970. Se not 8

51 John Goddard 1996 A real whopper (cover story). *Saturday Night*, maj utgåva Vol 111 No. 4, p46, 8p, 3bw?

52 Karen R. Jones 2002. *Vargbergen* (Wolf Mountains) Univ. Calgary Press. Sidorna 136-40.

53 Banfield. A.W.F. 1964; Pimlott, D.H. 1966. se not 49

54 Se diskussionen om ägandet av vapen i Will Graves bok 2007 *Russian Wolves. Anxiety through the Ages*. Detselig, Calgary.. Appendix H.

55 Lois Chrisler 1956, *Arctic Wild*. Ballantine books, New York.

56 Se Raymond Coppinger och Lorna Coppinger 2001. *Dogs*. Scribner New York. pp. 46-47. Dessutom har jag haft många personliga diskussioner och e-post korrespondens med Erich Klinghammer, Ray Coppinger and Harry Frank

57 Janice Koler-Matznick 2002 se not 25

58 Kommunikation med Prof. Harry Frank.

59 Raymond Coppinger and Lorna Coppinger 2001. *Dogs*. Scribner New York. pp. 23. Beträffande varg "Den är en effektivt, vida utbredd rovdjur. Den har svårt att anpassa sig till förändring. Vargen betraktas ofta som en nyckelart. Därmed menar man att även en liten förändring i dess levnadsbiotop snabbt leder till minskat antal i den biotopen. De verkar inte kunna anpassa sig till människans fortsatta utbredning på samma sätt som prärievargen. Prärievargen utbredningen växer trots människans expansion medan vargens minskar". Liknande åsikter har ofta upprepats till mig av Dr Ed Banks.

60 Vargen kan då och då ha trängt in till Nordamerika längs glaciärkanten innan megafaunan försvann. Själva kontinenten beboddes av den större jättevargen som uppenbarligen inte var lika tålig för kyla. Vargen har anpassat sig till att tåla snö och kyla.

61 De knivskarpa reglerna från kopplade instinkter och inläring delges läsaren i inledningen av Harry Franks bok (editor) *Man and Wolf* utgiven 1987 av Dr. W Junk Publishers, Dordrecht. Vuxna vargar är svåra och farliga och kräver stor kunskap, omtanke och betydande smidighet för att kunna handhas med säkerhet.

62 Prof Harry Frank skrev till i ett e-postmeddelande. *Dave Mech och de andra inblandade i utplantering av vargar i Yellowstone måste hägna vargarna flera veckor för att vänja dem till de lokala hjortdjuren, vilka levde på en diet skild från hjortdjuren i vargarnas ursprungsområde. Om jag minns rätt förkastade vargarna lokala döda djur under minst ett par veckor.*

63 Janice Koler-Matznick 2002 . se not 25

64 Se Raymond Coppinger and Lorna Coppinger 2001. Av största betydelse här är det banbrytande arbetet av Professor Raymond Copinger.

65 Se föregående referens sidan 24.

66 Historiska data granskade av historiker visar t.ex. att vargar främst dödar barn. Det är allmängiltigt vilket har visats inte bara rysk litteratur (Se Appendix A) utan också i Europeisk och Nordamerikansk litteratur. Magnus Hagelstam hänvisar till finska arbeten av Antti Lappalainen som redovisade sina forskningar om dödliga vargattacker i Finland i sitt arbete "Suden jäljet", *I vargens spår, ISBN 952-5118-79-7*. Vid genomgång av kyrkböcker och tidningar fann

Dr Lappalainen totalt 193 dödliga attacker från 1650 och framåt, 110 var barn som föll offer för bytesangrepp och 83 vuxna som troligen alla attackerades av rabieessmittade vargar. Bland de fatt som Dr Lappalainen hittade inträffade 139 mellan 1802 och 1881, 78 barn och 61 vuxna. Under sjuårsperioden 1844-50 dödades 25 barn och 2 vuxna och under 4-årsperioden 1877-81 29 barn och tre vuxna. Från början av 1900-talet rapporterades och beskrevs tragedierna i dagstidningarna. Kyrkboksanteckningar innehåller bara namnet, åldern, föräldrarnas namn, hemorten och dödsorsaken av offren. Hagelstam översatte dätida rapporter om de senaste människoätande vargarna i Finland i ett brev till EU-kommissionen i juni 2005: I Tammerfors-området dödades 4 barn av vargen 1877. Den första var en två-årig pojke som lekte på gården under maj månad. En vuxen sprang efter vargen som släppte sitt byte. Pojken dog av sina skador. I juni tog vargen lekte 2 pojkar, 6 respektive 8 år gamla, på gården varav vargen tog en. Bara byxor och bältet återfanns. Under juli uppenbarade sig en varg på stranden av sjön Ylöjärvi där tre barn badade. Den äldste tog den minste och sprang hem för att hämta hjälp. Vargen grep den kvarvarande nio-årige pojken. Fadern som jom springande fick vargen att släppa sitt byte i en havreåker. Pojken levde fortfarande men dog i faderns armar. En 12-årig pojke togs av vargen när han vaktade kor. Man hörde honom ropa men trode att ropade på korna. När han inte kom hem började man söka. Man fann bara ett ben med skon fortfarande på plats. De bäst kända människoätande vargarna fanns i Åbo-trakten 1879-81 där de dödade 22 barn. Det var en gammal tik och två ungvargar, troligen hennes avkomma”. Hagelstam uppger namnen, datum och omständigheterna kring dödsfallen för vart och ett av barnen.

- 67 Daniel C. Dennet 1995 *Darwins Dangerous Idea*. Simon & Schuster, New York.
- 68 Valerius Geist och Ian MacTaggart Cowan 1995. *Wildlife Conservation Policy*. Se också Geist, V. 2006. *The North American model of Wildlife Conservation. Metoder för skapa rikedom och skydda allmänheten med bibehållande av biologisk mångfald*. Sidorna. 285-293 i David M. Lavigne (ed) *Att vinna mark; sökandet efter ekologisk förnyelsebarhet*. Utgiven av den internationella stiftelsen för Animal Welfare, Guelph, Canada and the University of Limerick, Ireland. ISBN 0-9698171-7-7.
- 69 En flock av nio varg-hybriderna som hölls som sällskapsdjur dödade sin ägare, Sandra L. Piovesan, Salen Township, Pennsylvania den 17:e juli 2006.
- 70 Den andra encyklopedin om bevarande av vilda djur, jakt och skogsvård var av H. Döbel 1754, *Neueröffnete Jäger Practica: Oder der Wohlgeubte und Erfahrene Jäger*, Leipzig 2^{dra} upplagan. Ett verk som jag just nu inte har tillgång till.
- 71 Valerius Geist 1998 *Dear of the World*, Stackpoole Books, Mechanicsburg, Pa.
- 72 D. Müller-Using, M. Wolf and E. Klinghammer 1975 sidan. 203 i *Grzimek's Animal Encyclopedia*, Vol. 12 Mammals III, Van Nostrand Reinhold Co. New York.
- 73 Will Graves 2007 se not 37
- 74 Rapporterades i German Animal Encyclopedia från 17- och 1800-talen, Brehms Tierleben, p. 137 i den förkortade upplagan ed. 1952, Safari Verlag, Berlin.
- 75 I den mesta litteraturen som är positiv till vargar försöker man att minimera bevisen för predation av friska vargar och skyller allt på rabies. Se Grzimels verk not 72 och Pavlov Appendix A
- 76 Alby Stone 1994. Hellhounds, Werewolves and the Germanic Underworld. *Mercian Mysteries* No.20
- 77 Loki - Wikipedia, the free encyclopedia, <http://en.wikipedia.org/wiki/Loki>
- 78 Will Graves 2007 *Russian Wolves. Anxiety through the Ages*. Detselig, Calgary, Alberta, Canada. Editerad av V. Geist.
- 79 Appendix I.
- 80 Indiska forskare fann också att barn var de främsta offren för vargangrepp, troligen av individuella vargar som specialiserade sig på människor beroende på bristen på villebråd (Jahala och Sharma 1997 "Child-lifting" av vargar i östra Uttar Pradesh, Indien. *J. Wildlife Research* 292:94-101). Gemensamma faktorer tycks vara tätbefolkat, fattigdom, brist på eller välbevakad boskap och brist på naturligt villebråd. (Jahal 2003, Status, ekologi och bevarande av den indiska vargen *Canis lupus pallipes* Sykes) *J. Bombay Natural History Society* 100 (2&3) Aug-Dec sidorna 293-307. Se också Rajpurohit, K.S. 1999. "Child Lifting": vargar i Hazaribagh, Indien, *AMBIO* 28(2), 162-66.
- 81 Händelser liknande de i Ryssland rapporteras från andra länder såsom följande tre fall från Afghanistan och Turkiet. (1) På Internet newkerala.com Kabul 18 Feb 2005 rapporterades om att hungriga vargar drevs av kylan ner från bergen och invaderade afganska byar där de dödade och åt fyra människor under de senaste två veckorna. Rapporterades av den officiella Bahkter News Agency (BNA). Djup snö driver vargarna ner från bergen till byarna och utöver fyra dödade har 22 blivit bitna i Paktia distriktet vilket gränsar till Pakistan. Över 460 boskapsdjur har frusit ihjäl. Khaleej Times Online rapporterar den 19:e mars namnen på tre av de dödade. Många vakthundar och andra husdjur har dödat av vildsinta vargar över hela sydöstra delen av landet. (2) På Internet i timberwolfinformation.org/info/archieve/newspapers 2007-02-27 från Ankar i Turkiet rapporteras att en tioårig pojke, Onur Bahar, dödades av en varg på en äng nära sitt hus i utkanten av Talas. Vargen angrep pojken strupe och bet av hans arm. Provinsguvernören Ekrem Calik berättade för Anatolia New Agency att spåren visade att pojken anfallits av en varg. Vargen kan ha lockats till platsen av lukten av ben som slängts utanför en närbelägen Supermarket. För händelser i andra Europeiska länder se Capstick, 1981, *Maneaters*, Safari Press, Ca. Sidorna 108-114. (3) Roy Stewart i sin bok om resor i Afghanistan "Platserna emellan" (sidan 123, Harcourt Books) rapporterar att man är beväpnad för att avskräcka vargar, liksom om händelser där afganer är dödade och uppåtta av vargar. Hangör helt klart att vargarna ansågs utgöra en dödlig fara.
- 82 Appendix D.

- 83 Människor har blivit bitna av rabiesvargar och dött men de ”räknas inte” eftersom det är rabiesviruset och inte vargen som dödat. Det har varit andra attacker i Kanada, både historiska och nya. Tva vargar av en flock på sju djur attackerade Scott Lavigne på en campingplats på Vargas Island, utanför Tofino på Vancouver Island, British Columbia, Kanada den 2:e juli 2000 med svåra skador som följd. Flocken var habituerad och tydligen vant sig vid att hitta mat vid campingplatsen. (Beatty, J 2000. Vargas Islands vargar allför vana vid människor som en betraktare uttryckte det. *The Vancouver Sun*, 5:e juli sidorna A1-2.) Mr Fred Desjarles anfölls och sårades av en varg den 31:a december 2004 nära Camencos Key Lake gruvan i norra Saskatchewan. Det finns flera attacker som inte rapporteras i Saskatchewan, en som berättades för mig i detalj. En farmare som jagade hjort i hemtrakten anfölls av tre vargar november 2005. Han dödade två. Jag känner också till andra ej rapporterade möten mellan vargar och människor på Vancouver Island. I Alaska attackerades Becky Wanamaker den 7:e juli 2006. Becky promenerade på Dalton Highway nordväst om Fairbanks när hon attackerades och biten i benen när hon försökte komma undan. Den 6:e september 2006 anföll en ensam varg och sårade sex personer, fyra bland dessa barn, vid en park nära Sault Ste. Marie, Ontario. Enligt Mark McNay, en biolog som under två års tid undersökte vargattacker i Nordamerika, hittade han 13 attacker före år 2000. (Mark E. McNay 2002 *A Case history of wolf-human encounters in Alaska and Canada* Alaska Dept. Of Fish and Game, Wildlife Technical Bulletin 13). I praktiskt taget samtliga fall kunde man härleda till brist på naturligt byte eller att de hade habituerats genom att äta av matrester eller anfall på tamdjur.. Men baserad på personlig erfarenhet kan jag intyga att aggressiva möten människa-varg rapporteras sällan.
- 84 Orädda, nyfikna vargar är ett varningstecken, särskilt om det är flera. Men ensamma nyfikna vargar är icke onormalt eftersom dessa oftast inte tillhör någon flock och följaktligen är hungrigare än medlemmar i en flock. Det är också den konventionella åsikten om vargar bland den infödda befolkningen i Alaska. Richard K. Nelson 1973. *Hunters of the Northern Forest*. Univ. Chicago Press, Cicago. Ill.
- 85 Dr. Susan Crockford från University of Victoria, skickade mig i ett e-postmeddelande den 2:a maj 2007 följande historia: ”*Jaag minns en historia från året min mor bodde i Hesquiat Harbour på västkusten som lärare: ett veckoslut när nästan alla var bora på en potlatch (en amerikansk infödd sedvänja), (och hon själv var på besök hos mig och min nyfödda pojke) byrådet samlade ihop alla bys hundar och sköt dem. Orsaken var, och ingen i byn opponerade sig, att det var ”allmän kunskap ”: allför många hundar i ett samhälle lockar in vargar farligt nära och för att minska den verkliga faran från vargen gällde att minska antalet hundar.... Ifödda på Vancouve Island har alltid känt till faran av vargar nära samhällen och hade utvecklat metoder för att handskas med dem. Tyvärr har jag inte kunnat få historien bekräftad från någon som levde i byn vid tidpunkten så för tillfället är det bara en historia.*”
- 86 Jerome H. Woolpy och Benson E. Ginsburg. 1967. “Wolf Socialization. A study of Temperament in a Wild Species”. *American Zoologist* 7:357-363. Appendix B.
- 87 Kollegor (psykologerna Harry och Martha Frank eller etologen Erich Klinghammer) som har fött upp och studerat fångna vargar är mycket medvetna om att när de väl är fullvuxna kommer de att utmana sina skötare om rangen. Anfallet kan komma plötsligt och kraftigt. Man kan kan förutsäga att en sådan attack kommer att äga rum, men inte när. Erfarna skötare av fångna vargar utvecklar en känsla för när attacken är trolig. När vargen väl är besegrad slutar anfällen. Sådan ranguppgörelser händer inom vargflockar, både fångna och vilda, och kan sluta i att det förra alpha-djuet dödas. Fångna vargar letar efter svagheter hos sina skötare och kan anfalla om de inte är fullt friska. Dr Erich Klinghammer som har hållit och studerat vargflockar under decennier insisterar att vargar ”leker” inte utan testar fortlöpande. Följaktligen går han inte in i hägnen om han är förkyld. En flock av nio varg-hybrid, som hölls som tamdjur, dödade sin ägare Sandra L. Piovesan. Salem Township, Pennsylvania, den 17:e juli 2006. Flockar av hägnade och vilda vargar gör uppror mot sina alpha-djur. Den här tragedien är ett exempel. Ett liknande fall hände i Kanada när den 24-åriga biologen , Trisha Wyman, dödades den 18:e april 1996 av en flock i ett hägn i Ontario.
- 88 Mark McNay 2002
- 89 Genom kommunikation med Dr. Leonid Baskin, Institute of Ecology and Evolution, Moscow, visade det sig att i Sibirien, även när vargar var vanliga fanns det inga attacker på människor. Det viktiga kriteriet tycktes vara tillgången på boskap. Så länge som det fanns tamren och rikliga flockar av får, getter mm inriktade sig vargarna på dessa och undvek människor. Detta antyder att vargar som har lärt sig att attackera klövdjur har svårt att växla över till människor. Vi är alltför olika de bytesdjur de lärt sig döda. Oliketerna till vad vargarna lärt sig som valpar och ungdjur och ljuven och lukterna från människor tycktes skydda de senare. Baskin rapporterade också att tamrensägare fann att vargar lärde sig undvika faran från jägare men ändå fortsätter att döda tamrenar.
- 90 Vargar märker snabbt tecken på sårbarhet. Prof. Harry Frank skrev i ett e-postmeddelande: ”*Vargar är extremt känsliga för rörelsesignaler. Något så trivalt som en förkylning kan påverka gången. Även om den förkylde själv är omedveten om saken kommer vargen troligen att märka det. Efter vad jag vet så får de anställda i Wolf Park som har någon hälsoproblem inte gå in i varghängnet.*”
- 91 Jerome H. Woolpy and Benson E. Ginsburg 1967
- 92 Det är viktigt här förstå att vargars inlärning är skild från hundens. De utmärker sig genom att lära sig genom att noggrant studera vad som pågår. De har ett aktivt inlärande, de löser problem som att öppna grindar nästan ögonblickligen! Vissa hundar kan klara detta men det tar långtid och ofta inte alls. Vargar och prärievargar i fångenskap lär sig inte bara att öppna sin grind utan snabbt alla andra också! Och detta klarar de genom att sitta och bara uppmärksamhet betrakta – något som vilda vargar gör hela tiden. Från en upphöjd plats vilar de eller sitter och betraktar, betraktar, betraktar... Många var de tillfällen då vargar följde mig och ibland satt de utanför kojans nattetid, vända mot kojans, tydligen studerade vad som pågick. Vargar har stora huvuden i förhållande till kroppen och vid

jämförbara kranier ungefär 10% mer hjärnsubstans än hundar.

- 93 Personlig information från Dr Paul Paquet från hans forskning på kustvargar i British Columbia. Vargspillingning innehöll hår och klor från både svartbjörn och grizzly.
- 94 Jag är tacksam till Prof. Harry Frank för att han pekat ut de olika motiven som en varg kan ha för att anfälla människor.
- 95 Stadsprärievargar i Kalifornien har följt samma – förutsägbara – mönster. Baker, R. O. and R. M. Timm 1998. Management of conflict between urban coyotes and humans in southern California. Pp. 229-312 in R. O. Baker and A. c. Crabb eds. *Proc. 18th Vertebrate Pest Conference*, University of California, Davis.
- 96 Se note 16
- 97 Kommunikation med Dr Leonid Baskin
- 98 Charles Kay, Cliff A. White, Ian R. Pengelly and Brian Patton. 2000. Historical wildlife observations in the Canadian Rockies: Implications for ecological integrity. *Cand. Field-Nat.* 114:561-583.
- 99 Frank Gilbert Roe, 1951. *North American Buffalo*. University of Toronto press, Toronto.
- 100 Raymond and Lorna Coppinger 2001